



FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

NR 16 / MAI 2009

Språkvalg på ungdomsskolen

En kartlegging

Gerard Doetjes og Else Ryen

FOKUS PÅ SPRÅK

Språkvalg på ungdomsskolen

En kartlegging

Nettversjon (.pdf)

Ansvarlig redaktør: Johanne Ostad
Utgivelsessted: Halden

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Fremmedspråksenteret har en godkjenningsordning for publikasjoner som skal gis ut i serien FOKUS PÅ SPRÅK.



FOKUS PÅ SPRÅK 16/2009

© Gerard Doetjes og Else Ryen / Fremmedspråksenteret 2009

ISBN: 978-82-8195-030-6 (trykket) 978-82-8195-031-3 (på nett)

ISSN: 1890-3622

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag	4
2	Innledning	6
2.1	Bakgrunn for kartleggingen	6
2.2	Problemstillinger	7
2.3	Metode	8
3	Valg og bytte av fag i ungdomsskolen	8
3.1	Antall elever per fag	9
3.2	Bytte av fag	10
4	Hva sier skolene?	12
4.1	Skoler uten ungdomstrinn	13
4.1.1	Informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning	14
4.1.2	Råd om valg av fremmedspråk/språklig fordypning	15
4.2	Skoler med ungdomstrinn	17
4.2.1	Informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning	17
4.2.2	Råd om valg av fremmedspråk/språklig fordypning	19
4.2.3	Bytte av fag	23
4.3	Sammenfatning	25
5	Hva sier elevene?	26
5.1	Allmenne opplysninger	26
5.2	Informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning	28
5.3	Bakgrunn for elevenes valg av fremmedspråk/språklig fordypning	29
5.3.1	Hva hjalp deg til å velge?	29
5.3.2	Hvorfor valgte du fremmedspråk/språklig fordypning?	30
5.4	Bytte av fag	31
5.5	Er elevene fornøyd med valget sitt?	33
5.6	Sammenfatning	34
6	Drøfting	35
7	Referanser	40

Vedlegg

Vedlegg A. Utdrag fra forskrift til opplæringslova (ikrafttredelse juni 2006) __	41
Vedlegg B. Læreplan i fremmedspråk _____	42
Vedlegg C. Læreplan i fordypning i engelsk _____	43
Vedlegg D. Læreplan i fordypning i norsk _____	44
Vedlegg E. Spørreskjema skoler _____	45
Vedlegg F. Svar spørreskjema skoler _____	48
Vedlegg F. Svar spørreskjema skoler _____	49
Vedlegg G. Spørreskjema elever _____	50
Vedlegg H. Svar spørreskjema elever _____	54
Vedlegg I. Svar spørreskjema elever (%) _____	57
Vedlegg J. Informasjonsskriv foresatte _____	60

1 Sammendrag

Denne rapporten er resultatet av en kartlegging som har blitt gjennomført av Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen ved Høgskolen i Østfold og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring ved Høgskolen i Oslo. Kartleggingen hadde som mål å gi mer innsikt i elevenes valg av fremmedspråk eller språklig fordypning på ungdomsskolen. I kapittel 2 beskriver vi bakgrunnen for kartleggingen.

Kartleggingsundersøkelsen som blir lagt fram i denne rapporten, omfatter a) en analyse av relevant statistikk for 8., 9. og 10. trinn (kapittel 3), b) en spørreskjemaundersøkelse som ble fylt ut av i alt 201 rådgivere og andre involverte i informasjons- og rådgivningsprosessen (kapittel 4) og c) en spørreskjemaundersøkelse blant 233 elever på ti ungdomsskoler (kapittel 5). Undersøkelsens viktigste resultater sammenfattes i dette kapitlet (kapittel 1). Resultatene drøftes mer utførlig i kapittel 6.

Statistikkdelen av undersøkelsen er basert på tall publisert i Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Vi tar forbehold om mulige feil i tallgrunnlaget.

- Omtrent 75% av elevene på 8. trinn i skoleåret 2008-2009 har fremmedspråk, og omtrent 20-25% har fordypning i engelsk eller norsk. Spansk er største fremmedspråk, fulgt av tysk og fransk; andre fremmedspråk enn disse tilbys bare ytterst sjelden på ungdomsskolenivå. Engelsk fordypning er størst blant fordypningsfagene.
- Andelen elever som velger fremmedspråk på 8. trinn, er i dag høyere enn før innføringen av Kunnskapsløftet. Fra skoleåret 2006-2007 til 2008-2009 har fagenes samlede andel imidlertid igjen gått noe ned, mens andelen som velger fordypning har gått tilsvarende opp.
- Av elevene som har valgt fremmedspråk på 8. trinn, bytter ca. 10% i løpet av året til språklig fordypning. Tendensen fortsetter på 9. trinn, men omfanget er da mindre. I tillegg vet vi at det også finnes elever som bytter fra et fremmedspråk til et annet fremmedspråk, mellom engelsk og norsk fordypning eller fra engelsk/norsk fordypning til fremmedspråk. Andelen elever som bytter fag, er i dag noe lavere enn før Kunnskapsløftet.
- Andelen elever som bytter, varierer fra skole til skole.

Skoledelen av undersøkelsen er basert på et spørreskjema om (valg av) fremmedspråk eller språklig fordypning. Skjemaet ble fylt ut av 201 rådgivere og andre ansatte ved ungdomsskoler rundt omkring i landet. Deltakelse skjedde på frivillig basis.

- Nesten alle ungdomsskoler gir informasjon om valg av fremmedspråk eller språklig fordypning – ofte i form av et brev til foresatte og/eller et informasjonsmøte med elevene.
- Barneskolene er ikke i like stor grad involvert. Forholdsvis få skoler fylte ut skjemaet, og av disse svarte mange at dette var ungdomsskolens ansvar-

område. Men det er også barneskoler som samarbeider aktivt med ungdomsskolen om informasjon om fagvalg.

- Mange ungdomsskoler svarer at de bare gir generell informasjon, mens en rekke andre skoler sier at de (i enkelte tilfeller) gir konkrete råd til enkeltelever om å velge fremmedspråk, engelsk fordypning eller norsk fordypning.
- Elever som får råd om å velge fordypning i engelsk eller norsk, blir av skolene ofte beskrevet som elever som er ”faglig svake” eller som ”sliter med språk”. I enkelttilfeller begrunnes råd om å ta fordypning i norsk med at eleven har behov for å få økt norskkompetansen sin. Dette kan gjelde både elever som har norsk som morsmål og elever som nylig har flyttet til Norge, og som har et annet morsmål enn norsk.
- Barneskoler gir sjelden konkrete råd til elevene om hvilket fag de bør velge.
- Flere ungdomsskoler gir uttrykk for at de opplever læreplanen for engelsk og norsk fordypning som en utfordring; noen skoler ønsker gjeninnføring av praktisk prosjektarbeid.
- Skolene opplyser at både informasjon og råd oftest gis av skolens rådgiver, men også andre personer er involvert – som for eksempel kontaktlærer.
- Når det gjelder bytte av fag, framgår det av skolenes svar at forskrift til opplæringslova § 1-8 som oftest følges. Noen skoler har imidlertid en (til dels mye) strengere praksis enn det forskriften tilsier.

Elevdelen av undersøkelsen er en begrenset stikkprøve som gir innblikk i elevenes erfaringer med og oppfatninger rundt (valg av) fremmedspråk eller språklig fordypning. Datamaterialet er ikke egnet til å trekke generelle konklusjoner.

- Elevene som deltok i undersøkelsen, gjenspeiler det språklige mangfoldet i samfunnet. Nesten alle oppgir at de kan engelsk i tillegg til norsk og eventuelt andre språk som blir brukt i hjemmet. I tillegg nevner mange elever et nabospråk eller ett av skolespråkene tysk, fransk og spansk.
- Elevene er stort sett fornøyde med faget de har, men det finnes også elever som er misfornøyde og har lyst til å bytte fag.
- Flertallet av elevene sier at de har fått informasjon om valg av fremmedspråk eller språklig fordypning på 7. trinn, mens et mindretall svarer at de ikke har fått informasjon på dette trinnet. Elevene kommer fra forskjellige barneskoler, og det kan se ut til at praksis varierer fra skole til skole. Noen flere elever oppgir å ha fått informasjon på 7. trinn enn på 8. trinn. En stor andel sier at de har fått informasjon på begge trinn. Et unntak danner en 1.-10. skole der få elever oppgir 8. trinn, mens alle fikk informasjon på 7. trinn.
- Elevene opplyser at informasjonen oftest gis av kontaktlærer, mens skolene som regel oppgir at informasjonen gis av rådgiver. Rådgiver er framtrødende på bare to av de ti skolene i elevdelen av undersøkelsen.
- Informasjonen gis først og fremst muntlig i klassen, men også skriftlig. Noen ungdomsskoler besøker barneskolene i sitt område. Elevene var gjennomgående fornøyd med informasjonen de hadde fått.

- Mange elever oppgir at informasjonen de har fått på 7. og/eller 8. trinn, har vært viktig for valg av fremmedspråk/språklig fordypning, men samtaler med foresatte og/eller venner ser ut til å spille en viktigere rolle. Elevene drar også nytte av samtaler med andre elever og søsken.
- Flertallet av elevene som har valgt fremmedspråk, sier at de har valgt faget fordi de hadde lyst til å besøke andre land og/eller bli kjent med språk, kultur og folk. Dessuten nevner en relativt stor andel av elevene nytteverdien av fremmedspråkkunnskaper i forbindelse med jobbsøknader. Planer om å ta faget på videregående skole oppgis sjelden, og svært få nevner senere studier.
- Elevene som har valgt engelsk fordypning, begrunner ofte valget ut fra et ønske om å bli bedre muntlig og/eller skriftlig. Blant elevene som har valgt norsk fordypning, er ønsket om å bli bedre skriftlig den primære grunnen, men også her finnes det mange elever som vil styrke muntlige ferdigheter.

2 Innledning

I dette kapitlet gir vi informasjon om bakgrunn for undersøkelsen (kapittel 2.1), hvilke spørsmål vi søker å få besvart (kapittel 2.2) og hvilke metoder vi har valgt for data-innsamlingen (kapittel 2.3).

2.1 Bakgrunn for kartleggingen

Kartleggingen som blir presentert i denne rapporten, er et ledd i oppfølgingen av tiltak 2.1.1 i strategiplanen *Språk åpner dører*. Målet med tiltaket er å kartlegge elevenes valg av fremmedspråk på ungdomstrinnet. Tiltaksteksten lyder slik:

Det er en målsetting at flest mulig elever skal velge fremmedspråk på ungdomstrinnet. Det er derfor viktig å få kunnskap om elevenes valg på ungdomstrinnet og årsakene til valg og evt. omvalg. Med utgangspunkt i tilgjengelig statistikk over elevenes valg og omvalg mellom fremmedspråk og språklig fordypning, kartlegges elevenes motivasjon for valg og grunner til evt. omvalg. Undersøkelsen publiseres i en egen rapport.

Kunnskapsdepartementet understreker i *Språk åpner dører* at det er ønskelig at så mange elever som mulig velger fremmedspråk i ungdomsskolen (s. 17). I innledningen til strategiplanen pekes det på at det å lære fremmedspråk har nytteverdi både for den enkelte og for å få en nødvendig bredde og dybde i den nasjonale fremmedspråkkompetansen. Dessuten anses økt språk- og kulturkompetanse som viktig del av den enkeltes personlige utvikling (s. 8). Tilgjengelig statistikk viser imidlertid at det er en relativt stor andel av elevene som ikke velger fremmedspråk i ungdomsskolen. Ifølge strategiplanen ble fremmedspråk valgt av om lag fem av seks elever i første kull etter innføringen av *Kunnskapsløftet*. Det forelå ingen dokumentasjon som viste hvilke elever det var som ikke valgte fremmedspråk, eller hva som var grunner til

bortvalg Det er derfor viktig å foreta en kartlegging på generelt grunnlag av hvordan elever informeres om valg av fremmedspråk/språklig fordypning, og av hva som kan ligge til grunn for elevenes valg. I tillegg er det av interesse å få informasjon om bytte av fag underveis og grunner til at elever bytter fra et fag til et annet. Gjennom kartleggingen ønsker vi også å få svar på om det kan være forskjeller mellom elevgrupper når det gjelder valg av fremmedspråk eller språklig fordypning.

2.2 Problemstillinger

Som nevnt foreligger det lite informasjon knyttet til elevers valg av fremmedspråk eller språklig fordypning, og det finnes heller ikke noen oversikt over hvilke råd elevene får. Det er ikke samlet informasjon om hvorvidt elevene får råd før de begynner på ungdomsskolen, dvs. på 7. trinn, eller om rådgivingen først finner sted på ungdomstrinnet. Rådgiver forutsettes å ha en sentral rolle i forbindelse med informasjon og rådgiving, men også her savnes kunnskaper om hvordan det er i praksis. Grunnskolens informasjonssystem (GSI) gir indikasjoner på omfang av fagbytte, men en mangler kunnskaper om hvorfor elevene bytter og om skolens rolle ved bytte, dvs. innen hvilke frister skolen tillater elevene å bytte, og hvem elevene må henvende seg til. Vi vet heller ikke om rådgiving praktiseres likt for alle grupper av elever. Dessuten er det relativt lite kunnskap om elevenes syn på valg av fag, på informasjonen de får, om de er fornøyd med valget sitt og om grunner til evt. bytte av fag.

Gjennom undersøkelsen søker vi svar på følgende spørsmål:

- Hvor stor andel av elevene på landsbasis velger fremmedspråk og hvor mange velger språklig fordypning?
- Hvor stor andel av elevene bytter fag, og når finner bytte sted?
- Er tallene for valg og bytte av fag stabile, eller har de endret seg i perioden fra Kunnskapsløftet ble innført og fram til inneværende skoleår?
- Hvordan fungerer informasjons- og rådgivningsprosessen med hensyn til valg av fremmedspråk eller språklig fordypning på ungdomstrinnet?
- Hvem er ansvarlig for informasjonen/rådgivingen?
- Praktiseres informasjonen/rådgivingen likt med hensyn til alle elevgrupper, for eksempel elever med minoritetsspråklig bakgrunn sammenliknet med elever med norsk morsmål, eller ”svake” elever sammenliknet med ”sterke” elever?
- Hvilke faktorer styrer elevenes valg?
- Er elevene fornøyd med informasjonen de får, med faget de har valgt, har de evt. byttet fag, hvorfor har de i tilfelle byttet og er de fornøyd med byttet?
- Foretas det ulike valg blant elevene på bakgrunn av faktorer som er nevnt ovenfor (språklig bakgrunn, ”svake”/”sterke” elever).

For å kunne gi svar på de tre første spørsmålene har vi tatt utgangspunkt i offentlig tilgjengelig statistikk (GSI). De tre neste spørsmålene belyses gjennom svar på et spørreskjema sendt til et representativt utvalg skoler over hele landet. De tre siste

spørsmålene får vi opplysninger om gjennom et spørreskjema som ble besvart av elever ved ti ulike skoler fordelt på fem fylker.

2.3 Metode

Undersøkelsen er tredelt. I første delen av prosjektet samlet vi tilgjengelig statistikk fra GSI-databasen. Tallmaterialet gir en oversikt over valg av fremmedspråk og språklig fordypning på landsbasis. I den neste delen av prosjektet sendte vi ut et spørreskjema (se vedlegg E; svarene er samlet i vedlegg F) til et representativt utvalg av skoler over hele landet. Mottakere av skjemaet var alle skoler i de to største kommunene samt to mellomstore kommuner i hvert fylke. Prosjektets avsluttende del er en elevundersøkelse, basert på et spørreskjema (se vedlegg G; svarene er samlet i vedlegg H og I) som ble besvart av et utvalg elever ved ti skoler fordelt på fem fylker.

Spørreskjemaene besto i begge tilfellene av spørsmål der deltakerne ble bedt om å krysse av for svaralternativer, spørsmål der respondentene ble invitert til å gi andre svar i tillegg til de foreslåtte alternativene samt en rekke åpne spørsmål. Skolene ble for eksempel spurt hvordan de grunngir råd, om det gis konkrete råd om å velge fremmedspråk/språklig fordypning og om det er bestemte regler for bytte av fag. Elevene ble blant annet bedt om å svare på om de var fornøyd med valget de hadde tatt, og om de ville anbefale andre elever å velge samme fag som det de selv hadde. De ble også invitert til å komme med tilleggs kommentarer.

Elevtallene for 8., 9. og 10. trinn analyseres i kapittel 3, spørreskjemaundersøkelsen på skolenivå redegjøres det for i kapittel 4 og resultatene fra elevdelen av kartleggingen beskrives i kapittel 5. For alle tre delene av undersøkelsen presenterer vi resultatene fra undersøkelsen i ulike tabeller, både med absolutte og relative tall. Resultatene fra skole- og elevundersøkelsen presenteres dessuten samlet i vedleggene F, H og I. Resultatene sammenfattes og diskuteres mer utførlig i drøftingen, kapittel 6.

3 Valg og bytte av fag i ungdomsskolen

I dette kapitlet ser vi nærmere på antall elever som har valgt fremmedspråk eller språklig fordypning på ungdomsskolen. Vi ser også på bytte av fag underveis på 8., 9. og 10. trinn. Kapitlet er basert på tall som skolene har rapportert inn til Grunnskolens informasjonssystem (GSI), Utdanningsdirektoratets statistikkdatabase for grunnskolen. GSI-tallene samles inn hvert år etter skolestart og er tilgjengelig for offentligheten på <http://wis.no/gsi>. Framstillingen omfatter skoleårene 2006-2007, 2007-2008 og 2008-2009.

3.1 Antall elever per fag

I tabell 1 nedenfor gjengis antall elever per fag på 8. trinn for nevnte periode. Antall elever har gått opp med ca. 1200 fra 2006-2007 til 2008-2009. Dette må tas i betraktning når man ser på tallene for de enkelte fagene. Antall elever som står oppført i fagstatistikken, er noe lavere enn det totale antallet elever på 8. trinn. Dette kan skyldes at enkelte elever har fritak for undervisning i fagene. En annen mulig forklaring er at noen skoler har gjort feil i innrapporteringen. Antall elever som ikke står oppført i fagstatistikken, har gått ned fra i fjor til i år med ca. 1000. Også dette må vi ta hensyn til når vi tolker (endringene i) elevtallene for enkeltfag. For å få et realistisk bilde av utviklingen per fag har vi derfor valgt å gjengi både antall elever per fag og fagenes relative andel i prosent.

Tabell 1. Antall elever (i absolutte tall og %) per fag (fremmedspråk og språklig fordypning) på 8. trinn i skoleårene 2006-2007, 2007-2008 og 2008-2009.

Fag	8. trinn 2006-2007		8. trinn 2007-2008		8. trinn 2008-2009	
Tysk	16991	27,3%	15661	25,0%	16790	26,5%
Fransk	10638	17,1%	9517	15,2%	8701	13,7%
Spansk	20272	32,6%	21261	34,0%	20948	33,1%
Andre fremmedspråk	377	0,6%	165	0,3%	221	0,3%
Fremmedspråk i alt	48278	77,6%	46604	74,5%	46660	73,7%
Fordypning engelsk	9011	14,5%	10454	16,7%	11808	18,6%
Fordypning norsk	2184	3,5%	2800	4,5%	3253	5,1%
Fordypning samisk osv.	301	0,5%	217	0,3%	155	0,2%
Fordypning i alt	11496	18,5%	13471	21,5%	15216	24,0%
Ikke oppført under fag	2416	3,9%	2508	4,0%	1467	2,3%
I alt	62190	100%	62583	100%	63343	100%

Når vi ser på tallene i tabellen ovenfor, kan vi konstatere at ca. 3/4 del av elevene på 8. trinn velger et fremmedspråk – som regel tysk, fransk eller spansk. Omtrent 1/4 til 1/5 del av elevene velger fordypning i engelsk eller norsk. Vi kan også konstatere at andelen elever med fremmedspråk har gått noe ned de siste årene, mens andelen elever med språklig fordypning har gått tilsvarende opp. Selv om endringene fra år til år er forholdsvis små, ser vi en klar tendens til at fremmedspråkfagene i dag trekker færre elever mens engelsk og norsk fordypning er noe større nå enn rett etter innføringen av Kunnskapsløftet.

Når det gjelder fremmedspråk, ser vi at antall tyskelever på 8. trinn i skoleåret 2008-2009 øker for første gang på flere år. Økningen er i hovedsak konsentrert til Østlandet. Fransk tilbys i stadig færre kommuner, noe som gir tydelig utslag på antall elever som velger faget. Nedgangen går igjen i de fleste fylkene. Etter noen år med sterk økning i antall elever ser spanskfaget nå ut til å ha nådd toppen: i skoleåret 2008-2009 er det snakk om en (forholdsvis liten) nedgang i størsteparten av fylkene,

mens det er en fortsatt økning i noen andre fylker. Spansk er fortsatt det største faget på 8. trinn (ca. 33%), fulgt av tysk (ca. 27%) og fransk (ca. 14%). Både engelsk og norsk fordypning kan registrere en økning i elevtallene i perioden 2006-2007 til 2008-2009. Dette skyldes to faktorer: a) flere elever velger allerede eksisterende tilbud og b) flere skoler tilbyr nå begge fagene. Vi ser en økning i nesten alle fylker, men fordypningsfagene er spesielt populære i Finnmark. Bare noen få skoler tilbyr andre fag enn tysk, fransk, spansk, engelsk fordypning og/eller norsk fordypning. En rekke skoler i Finnmark og Troms har tilbud om russisk eller fordypning i samisk. I tillegg kommer noen skoler i de store byene som tilbyr en rekke andre fremmedspråk, også ikke-europeiske språk.

3.2 Bytte av fag

I tidligere år har vi registrert at forholdsvis mange elever velger bort fremmedspråk i løpet av 8. eller 9. trinn. Disse elevene bytter til engelsk eller norsk fordypning. Vi vet at det også finnes elever som bytter fra a) ett fremmedspråk til et annet fremmedspråk; b) mellom engelsk og norsk fordypning eller c) fra engelsk eller norsk fordypning til et fremmedspråk. Det statistiske grunnlagsmaterialet synliggjør ikke hvor mange elever dette gjelder.

Tabell 2. Antall elever per fag (fremmedspråk og språklig fordypning) på 8. trinn i skoleåret 2006-2007, 9. trinn i 2007-2008 og 10. trinn i 2008-2009.

Fag	8. trinn 2006-2007		9. trinn 2007-2008		10. trinn 2008-2009	
Tysk	16991	27,3%	15422	24,7%	14969	23,8%
Fransk	10638	17,1%	9629	15,4%	9080	14,4%
Spansk	20272	32,6%	18358	29,3%	16799	26,7%
Andre fremmedspråk	377	0,6%	117	0,2%	175	0,3%
Fremmedspråk i alt	48278	77,6%	43526	69,6%	41023	65,1%
Fordypning engelsk	9011	14,5%	12345	19,7%	14756	23,4%
Fordypning norsk	2184	3,5%	3998	6,4%	5502	8,7%
Fordypning andre fs.	301	0,5%	225	0,4%	156	0,2%
Fordypning i alt	11496	18,5%	16568	26,5%	20414	32,4%
Ikke oppført i GSI	2416	3,9%	2456	3,9%	1570	2,5%
I alt	62190	100%	62550	100%	63007	100%

Tallene i tabell 2 viser tydelig at størsteparten av elevene som bytter, bytter fra tysk, fransk eller spansk til engelsk eller norsk fordypning. Hvis vi ser på årskullet som begynte på 8. trinn i 2006-2007 og følger disse elevene gjennom ungdomsskolen, går det fram at antall elever med fremmedspråk i dette årskullet er ca. 7000 lavere på 10. trinn – altså i inneværende skoleår – enn da de begynte på 8. trinn to år tilbake. Fremmedspråkfagenes samlede andel går med andre ord ned fra ca. 78% ved oppstart på 8. trinn til ca. 65% på 10. trinn i 2008-2009. Andelen elever med fordypning i

engelsk og norsk øker tilsvarende, fra ca. 19% til ca. 32%. Selv om forskyvningene er størst fra 8. til 9. trinn, ser vi også fra 9. til 10. trinn en nedgang i antall elever med fremmedspråk på ca. 2500. Tallene gir ikke klarhet i hvor stor andel elever som bytter før og etter fristen halvveis på 8. trinn – GSI registrerer bare endringer ved inngang til 9. trinn, ikke underveis på 8. trinn –, men nedgangen for fremmedspråkene som er registrert ved inngang til 10. trinn, indikerer at bytte foregår fortløpende fra 8. til 10. trinn. I denne sammenhengen er det også verdt å bemerke at det er store forskjeller mellom skoler: på noen skoler er det ingen eller nesten ingen elever som bytter fag, mens bytteprosenten er mye høyere enn landsgjennomsnittet på noen andre skoler.

Til sammenlikning valgte 61% av elevene som begynte på 8. trinn i skoleåret 2003-2004 et fremmedspråk. To år seinere, altså ved inngang til 10. trinn skoleåret 2005-2006, hadde 44% av elevene fremmedspråk. Andelen elever i dette årskullet som hadde praktisk prosjektarbeid, økte fra 27% ved inngangen til 8. trinn til 46% på 10. trinn.¹ Dette betyr at andelen elever med fremmedspråk var lavere før Kunnskapsløftet, og at flere elever byttet underveis.

GSI-tallene for årskullet som begynte på ungdomsskolen i 2006-2007, viser altså tydelig at forholdsvis mange elever bytter fag, og at størsteparten av disse elevene bytter fra fremmedspråk til språklig fordypning. Tallmaterialet forteller imidlertid ikke hvorfor elevene byttet fag. En vanlig grunn vil være at eleven ønsker å bytte, men også andre grunner kan spille inn:

- Endringer i lærerstaben – for eksempel når skolens eneste fransklærer sier opp stillingen – kan føre til at elever blir nødt til å bytte fag underveis.
- Endringer i skolestrukturen på lokalt plan (nedlegging, sammenslåing eller nyetablering av skoler) kan likeledes føre til at elever får et endret fagtilbud.
- Elever som bytter skole vil være nødt til å bytte fag hvis den nye skolen ikke tilbyr faget eleven hadde på den gamle skolen.
- Antall elever i årskullet vi har undersøkt, er ca. 800 høyere på 10. trinn enn på 8. trinn, noe som bl.a. kan skyldes tilflytting av elever i ungdomsskolealder fra utlandet. Det er uklart hvilke fag disse elevene velger, men det er mulig at en forholdsvis stor andel velger språklig fordypning. Dette kan være en del av forklaringen for økningen i fordypningsfagene.

Utover dette registrerer vi at tallene skolene har rapportert inn til GSI ikke alltid er konsistente, for eksempel vises noen steder et påfallende stort avvik mellom antall elever for de enkelte fagene på et trinn og samlet antall elever på trinnet. Vi ser også at antall elever pr. fag enkelte plasser endrer seg sterkt fra trinn til trinn, uten at det er snakk om endringer i skolestrukturen lokalt. I slike tilfeller må vi gå ut fra at skolene ikke har rapportert inn fullstendige tall til GSI. Når vi analyserer elevtallene for de enkelte fagene, må vi ta hensyn til denne type feil.

¹ Dette avsnittet baserer på tall som er tilgjengelig gjennom <http://www.wis.no/gsi07>.

4 Hva sier skolene?

I dette kapitlet presenterer vi del to av kartleggingen, en analyse av selve valgprosessen sett fra skolenes ståsted. Denne delen er basert på tilbakemeldinger på et spørreskjema (se vedlegg E) som ble sendt ut per e-post til ca. en tredjedel av alle barne- og/eller ungdomsskoler i landet. Dette omfattet alle skoler i de to største kommunene samt to mellomstore kommuner per fylke. I alt sendte vi ut 1149 skjemaer og vi fikk 201 tilbakemeldinger.² Svarprosenten ligger altså litt under 20%, inkludert svarene vi fikk etter å ha sendt ut en purring til skolene som ikke hadde besvart henvendelsen. Spørreskjemaene var opprinnelig adressert skolene ved rådgiver, men skjemaet er i mange tilfeller besvart av andre skoleansatte, for eksempel rektor eller en av skolens lærere.

Svarprosenten er, som nevnt innledningsvis, forholdsvis lav, og dette må det tas hensyn til når en analyserer datamaterialet. Her er det flere forhold som spiller inn. Vi må anta at en del av de utsendte skjemaene aldri kom fram pga. feilaktige e-postadresser på utsendelseslisten, eventuelt også innstillinger av spamfilter hos noen av mottakerne. I tillegg må vi regne med at skolers interne prioriteringer kan ha ført til at man har valgt å ikke besvare henvendelsen. Halvparten av skjemaene gikk til rene barneskoler, og av disse svarte bare 60 skoler. Mange av disse svarte at undersøkelsen ikke angikk dem, og at de derfor ikke hadde fylt ut skjemaet. Dette er i seg selv en interessant opplysning, tatt i betraktning at elevene etter læreplanen i utgangspunkt skal velge ett fag for 8., 9. og 10. trinn – altså for tre år. Dette valget må altså tas ved overgangen fra 7. til 8. trinn, og vår forventning var derfor at barneskoler ville vært aktivt involvert i denne valgprosessen. Svarprosenten samt en del av svarene fra barneskolene peker imidlertid i en annen retning.

Svarprosenten fra barneskolene var lav, men mange flere skoler med ungdomstrinn meldte tilbake (ca. 25% av de kombinerte barne- og ungdomsskolene vi sendte skjemaet til og ca. 35% av skoler med bare ungdomstrinn). Vi kan dermed slå fast at vi har med to forskjellige grupper av svar å gjøre, selv om spørreskjemaet i utgangspunkt var ment å dekke både barneskolen og ungdomsskolen. Av den grunn har vi valgt å dele analysen i to deler. I avsnitt 4.1 beskriver vi svarene fra skoler uten ungdomstrinn (altså ”rene” barneskoler), og avsnitt 4.2 gjelder skoler med ungdomstrinn (altså ”rene” ungdomsskoler og kombinerte barne- og ungdomsskoler).

Blant barneskolene som deltok var noen *Tidlig start*-skoler, dvs. skoler som hadde tilbud om fremmedspråk på barne- og/eller mellomtrinnet.³ En rekke ungdomsskoler eller kombinerte barne- og ungdomsskoler opplyser at de satser på fremmedspråk, for eksempel gjennom samarbeid med videregående skole eller målrettet etter- og videre-

² I noen få tilfeller fikk vi to tilbakemeldinger fra samme skole. Vi har i disse tilfellene valgt å ta med svarene i begge skjemaene, dette fordi tilbakemeldingene utfylte hverandre.

³ Mer informasjon om tidlig start med fremmedspråk: www.fremmedspraksenteret.no/ts.

utdanning av fremmedspråklærerne i staben. En av deltakerskolene deler inn elevene i språkklasser, slik at elever med samme fremmedspråk går i samme klasse – noe som i følge skolen gjør det lettere å gi elevene en helhetlig oppfølging. Vi registrerer også at mange skoler er involvert i internasjonaliseringsprosjekter.

4.1 Skoler uten ungdomstrinn

Som nevnt ovenfor, var det forholdsvis få barneskoler som ga en tilbakemelding og enda færre som fylte ut skjemaet. I alt fikk vi 63 tilbakemeldinger fra rektorer, rådgivere, lærere eller andre ansatte ved skoler uten ungdomstrinn, noe som altså tilsvarer en tilbakemeldingskvote på ca. 8%. To av disse skolene hadde selv tilbud om fremmedspråk utover engelsk. Dette gjelder en skole som tilbyr fem forskjellige språk fra 5. trinn og en skole som tilbyr fransk og tysk fra 3./4. trinn.

Vi tyder den lave svarprosenten dit hen at mange barneskoler ikke er særlig involvert i valg av fag til ungdomsskolen og derfor ikke opplever at de er riktig instans når det gjelder å fylle ut skjemaet. Svarene fra skolene tillater en inndeling i tre grupper: a) barneskoler som selv er aktive i informasjons- og rådgivingsprosessen rundt valg av fremmedspråk og språklig fordypning; b) barneskoler som sier at ansvaret i utgangspunkt ligger hos ungdomsskolen, men som samtidig for eksempel henviser til informasjonsmøter som ungdomsskolen avholder for elever på 7. trinn og/eller deres foresatte og c) barneskoler som hverken er aktivt eller passivt involvert, og som for eksempel sier at de ”ikke har noe med dette å gjøre” eller at de ”ikke vet hvordan dette ordnes på ungdomsskolen”.

Følgende sitat viser et eksempel på en barneskole som sier at ansvaret ligger hos ungdomsskolen, men som samtidig er informert om og (passivt) involvert i ungdomsskolens informasjonsarbeid:

Vi har ingen språkvalg i barneskulen og overlet av den grunn alt informasjonsarbeid til ungdomsskolen. Dei held kvar vår møte med elevar som skal opp i 8. saman med føresette. Der er både språkval og anna informasjon tema.

Selv om få barneskoler har fylt ut spørreskjemaet, vil vi likevel sammenfatte svarene fra disse skolene. Vi følger her i hovedsak inndelingen i selve skjemaet. I avsnitt 4.1.1 beskriver vi hvordan informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning gis; i avsnitt 4.1.2 besvares spørsmålet om hvilke råd elevene får. Fordi bytte av fremmedspråk/språklig fordypning ikke er aktuelt på barneskolen, behandles dette temaet først i kapitlet om skoler med ungdomstrinn, kapittel 4.2.

4.1.1 Informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning

Første spørsmålet i denne delen av spørreskjemaet til skolene gjaldt hvordan elevene informeres om valg av fag på ungdomsskolen (se tabell 3). Størsteparten av skolene besvarte spørsmålet, og mange skoler krysset av flere av svaralternativene vi hadde formulert. I alt over 50% – 33 av de 62 barneskolene som har fylt ut skjemaet – nevnte to eller tre av svarene a) brev til foreldrene/foresatte, b) informasjonsmøte for foreldre/foresatte og c) informasjonsmøte for samlet elevgruppe. Disse tre svaralternativene ble krysset av mye oftere enn de tre øvrige svarene, d) informasjonsmøte for mindre elevgrupper, e) individuell informasjon til alle elever og f) individuell informasjon til enkelte elever. Det ser altså ut til at informasjonen i hovedsak gis til alle elevene samtidig og/eller til elevenes foreldre/foresatte, også her som gruppe. Individuell informasjon gis sjelden på de skolene vi har fått opplysninger fra.

Skolene hadde også mulighet til å gi fritekstsvaret på spørsmålet om hvordan informasjonen om valg av fremmedspråk/språklig fordypning gis, noe som få skoler gjorde. Svarene fra disse skolene indikerer at ungdomsskolen har ansvar for informasjon om fagvalg. Dette kan for eksempel skje i form av en dag på eller besøk fra ungdomsskolen. Én skole svarer at valget ikke tas før høsten, altså først på 8. trinn.

Tabell 3. Informasjon om valg av fag, svar fra skoler uten ungdomstrinn. Antall svar overstiger antall deltakere på grunn av at flere alternativ kunne krysses av.

Hvordan informeres det om valg av fag på ungdomsskolen? Kryss evt. av flere alternativ.	Antall svar	%
Brev til foreldrene / foresatte	29	47%
Informasjonsmøte for foreldre / foresatte	28	44%
Informasjonsmøte for samlet elevgruppe	32	52%
Informasjonsmøte for mindre elevgrupper	6	10%
Individuell informasjon til alle elever	5	8%
Individuell informasjon til enkelte elever	4	6%

Som det framgår av tabellen, er det forholdsvis få skoler som gir informasjon på individuell basis og/eller til mindre elevgrupper. Fem skoler besvarte det påfølgende spørsmålet, som søkte å finne ut hvordan disse elevene ble utvalgt. Selv om datagrunnlaget er for tynt til å kunne trekke generelle konklusjoner, er det to elevgrupper som går fram fra barneskolenes svar: a) ”svake” elever og b) elever med minoritetsspråklig bakgrunn.

Når det gjelder spørsmålet om hvem som gir informasjonen til elevene, svarer 27 skoler at rådgiver er ansvarlig. På elleve skoler gis informasjonen av kontaktlæreren. Utover dette nevnes rektor eller øvrig ledelse (syv ganger), fremmedspråklærer (tre ganger) og sosiallærer (to ganger). Vi må altså konkludere med at det er forskjellig fra barneskole til barneskole hvem som har ansvar for informasjon om fagvalg på ungdomsskolen – selv om det er rådgiver som er oftest nevnt. En rekke skoler antyder

for øvrig også her at det er ikke barneskolen selv, men ungdomsskolen som står for informasjonen.

Tabell 4. Informasjon om valg av fag (aktører), svar fra skoler uten ungdomstrinn.

Hvem gir informasjonen? Kryss evt. av flere alternativ.	Antall svar	%
Rådgiver	27	44%
Kontaktlærer	12	19%
Fremmedspråklærer(e)	3	5%
Rektor, inspektør, annen ledelse	7	11%
Annen person	5	8%

Vi spurte også om det kom henvendelser fra elever og foreldre/foresatte til skolen. Selv om forholdsvis mange skoler ikke svarte på dette spørsmålet, skiller kontaktlæreren seg ut som den personen som både elever og deres foreldre/foresatte henvender seg til når det gjelder valg av fremmedspråk/språklig fordypning til ungdomsskolen. Svarene spriker: ved noen skoler er det snakk om én til fem henvendelser mens andre skoler angir at kontaktlæreren får ca. 20 henvendelser fra elever og/eller foresatte. Rådgiver nevnes også forholdsvis ofte som en person man henvender seg til, mens andre ansatte ved skolen (for eksempel rektor) oppgis sjeldnere. Også her skriver noen skoler at eventuelle spørsmål stilles til ungdomsskolen.

4.1.2 Råd om valg av fremmedspråk/språklig fordypning

Neste avsnitt av spørreskjemaet handlet om råd som gis til elever i forbindelse med valg av fremmedspråk/språklig fordypning på ungdomsskolen. Som vi har sett tidligere, antyder barneskolenes svar at disse ofte mener at informasjon om valg av fag i første rekke er ungdomsskolens ansvar. Denne tendensen ser vi også når det gjelder rådgivningen på dette området. En rekke barneskoler henviser i sine svar til ungdomsskolen. En rektor bruker anledningen til å uttrykke behov for å “bli trukket mer aktivt inn i elevenes valg av fremmedspråk på ungdomstrinnet” med tanke på å kunne “gi mer generelle råd til elevene i plenum og mer konkret veiledning til elever som kommer for å rådføre seg”.

Det første spørsmålet i dette avsnittet av spørreskjemaet søkte å finne ut om skoler ga råd til å velge fremmedspråk og ikke språklig fordypning. Av de skolene som har besvart spørsmålet, sier 16 at de ikke gir konkrete råd til elevene mens fem skoler svarer at de gir slike råd. Når vi ser nærmere på skolenes svar, ser vi at flere skoler (også skoler som ikke krysset av på at de ga slike råd) oppgir konkrete grunner for å anbefale elevene sine å ta fremmedspråk istedenfor språklig fordypning. Noen skoler er generelt inne på nytten av å kunne fremmedspråk eller elevenes muligheter på videregående skole. Én skole skriver at elevene “anbefales ikke å velge språklig fordypning hvis de synes at fremmedspråk er ‘vanskelig’”, noe som antyder at denne

skolen forsøker å overbevise elevene om ikke å ta minste motstands vei. En annen skole begrunner spesifikke råd om å velge fremmedspråk med at det gjelder ”elever som mestrer fremmedspråk godt”.⁴ Nok en annen skole nevner ”nye utfordringer” og ”mestringsnivå” i sitt svar, noe som tyder på at denne (og muligens også andre skoler) legger en kobling mellom ”sterke” elever og fremmedspråk. Men ikke alle skoler tenker i disse baner, jf. svaret fra en barneskole som råder utvalgte elever til å ta fremmedspråk ”på grunn av krevende innhold i norsk og engelsk fordypning”.

Vi snudde på spørsmålet, og ba også om å få vite om det gis konkrete råd til elever om å velge språklig fordypning og ikke fremmedspråk. Her var det flere skoler som bekreftet at de ga råd til (noen få) elever om å velge språklig fordypning – i alt 16 skoler, mot elleve som sa at de ikke ga konkrete råd om ikke å velge fremmedspråk. På spørsmålet hvilke elever dette dreier seg om, nevner noen skoler spesifikt elever med lærevansker, elever som får spesialundervisning og/eller elever som har individuell opplæringsplan (IOP), mens en rekke andre skoler gir slike råd på mer generelt grunnlag til ”svake” elever, elever som ”sliter med teoretiske fag” eller elever som ”strever med engelsk”. Skolenes begrunnelser for å gi visse elever råd om å velge språklig fordypning er ofte motivert ut fra skolens oppfatning av elevenes behov for mer norsk- eller engelskundervisning. En skole sier for eksempel at fordypning i engelsk anbefales ”de som ligger litt etter faglig og trenger mer modning i faget”, mens en annen skole skriver ”at ikke skolehverdagen og arbeidsoppgavene skal bli uoverkommelig, og at det er bedre å kunne ett språk ordentlig”. Det samme gjelder fordypning i norsk, men her finner vi også en del skoler som gir svar som ”bedre å bli god i norsk enn å starte med enda et språk” eller ”vektlegge viktigheten av å mestre norsk godt” – noe som kan tolkes dit hen at dette gjelder elever som har et annet morsmål enn norsk (og som altså blir rådet til å ”satse på norsk istedenfor å begynne på et nytt språk”). Bare veldig få skoler nevner elevenes minoritetsspråklige bakgrunn direkte som grunn til å gi råd om å velge språklig fordypning.

Sammenfattet betyr dette at en begrenset andel barneskoler som er med i denne undersøkelsen, er aktive i informasjonsarbeidet rundt valg av fremmedspråk/språklig fordypning (eller henviser til at ungdomsskolen står for dette, for eksempel i form av en informasjonskveld på 7. trinn). Generelt er skolene tilbakeholdne når det gjelder å gi spesifikke råd. Likevel finnes det en rekke skoler som gir konkrete råd til utvalgte elever om å velge/ikke velge fremmedspråk eller språklig fordypning. Elevene som får råd om å velge fordypning i engelsk eller norsk, beskrives ofte som ”svake” i språk eller i teoretiske fag. Skolene mener derfor at disse elevene vil være tjent med å arbeide mer med engelsk eller norsk istedenfor å begynne med ”enda et nytt fag”.

⁴ Svarene på dette spørsmålet indikerer i noen tilfeller at spørsmålet ble misforstått i og med at det oppgis grunner for å råde elever til ikke å velge fremmedspråk.

Fra tilvalgsfag til fremmedspråk/språklig fordypning ved Hokksund ungdomsskole

Gard Wigdahl Karlsnes, fransklærer fra Hokksund i Øvre Eiker kommune, har i 2008/2009 fått støtte fra Fremmedspråksenteret for å undersøke overgangen fra tilvalgsfag i L97 til fremmedspråk/språklig fordypning i Kunnskapsløftet ved Hokksund ungdomsskole. Innføringen av den nye læreplanen faller på denne skolen sammen med opprettelsen av to nye fag, fransk og spansk. Undersøkelsen har form av en case study som består av a) en analyse av elev- og karakterstatistikken og b) intervjuer og spørreskjemaer som involverer både elever, foresatte og lærere.

Rapporten fra undersøkelsen er publisert på www.fremmedspraksenteret.no/fou.

4.2 Skoler med ungdomstrinn

Etter å ha sett på svarene fra skolene uten ungdomstrinn, altså ”rene” barneskoler, fortsetter vi nå med tilbakemeldingene fra skolene med ungdomstrinn. Vi fikk svar fra rektorer, rådgivere, fremmedspråklærere og andre ansatte ved 139 ungdomsskoler fordelt på hele landet. Størsteparten av tilbakemeldingene, 82 svar, kom fra skoler med 8.-10. trinn. Vi fikk 57 utfylte skjemaer fra skoler med 1.-10. trinn.⁵ Svarene fra ”rene” ungdomsskoler og kombinerte barne- og ungdomsskoler blir i de følgende avsnittene behandlet under ett, bortsett fra i noen tilfeller der det er et tydelig skille mellom skolene.

Også her følger vi i inndelingen i spørreskjemaet, dvs. at vi beskriver svarene med hensyn til informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning i avsnitt 4.2.1 og diskuterer rådene som gis til utvalgte elever i avsnitt 4.2.2. Bytte av fag er tema for avsnitt 4.2.3.

4.2.1 Informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning

På spørsmålet om hvordan det gis informasjon om valg av fag på ungdomsskolen, svarer ca. 3/4 av skolene at foreldrene/foresatte får et brev (se tabell 5 nedenfor). En omtrent like stor andel av skolene holder informasjonsmøte for foreldre/foresatte, mens litt over halvparten arrangerer et slikt møte for alle elever samtidig. I alt 130 skoler (94%) krysser av på minst ett og 112 skoler (81%) nevner minst to av disse tre ”kollektive” svaralternativene. Informasjon gis også individuelt eller til mindre grupper, for eksempel gir 30% av skolene informasjon om valg av fremmedspråk og språklig fordypning til enkeltelever. Få skoler opplyser hvilke elever dette gjelder, men svarene tyder på at det er tre grupper som får individuell oppfølging med tanke

⁵ En skole med 4.-7. trinn er plassert sammen med 1.-7. skolene, mens to skoler med 1.-9. trinn ble regnet som 1.-10. skoler. Blant 1.-10. skolene var det en rekke friskoler, i hovedsak Steinerskoler. Steinerskolenes læreplan avviker fra Kunnskapsløftet, blant annet velger elever ved disse skolene ikke fag ved inngang til 8. trinn. Som regel har elevene tysk fra 2. trinn.

på informasjon om fagvalg i ungdomsskolen: a) elever (eller foresatte) som selv henvender seg med spørsmål; b) elever med lærevansker og/eller IOP og c) elever som noe mer generelt beskrives som ”svake”. En skole uttrykker det slik:

Fagleg svake eller retarderte elevar må få eigen gjennomgang og forklaring ut over det samla gruppe får.

Også elever med minoritetsspråklig bakgrunn eller flerkulturelle elever pekes av noen skoler ut som elever som får målrettet informasjon. Én skole skriver for eksempel at ”[individuell informasjon gis til] minoritetsspråklige som trenger ekstra informasjon”.

Tabell 5. Informasjon om valg av fag, svar fra skoler med ungdomstrinn. Antall svar overstiger antall deltakere på grunn av at flere alternativ kunne krysses av.

Hvordan informeres det om valg av fag på ungdomsskolen? Kryss evt. av flere alternativ.	Antall svar	%
Brev til foreldrene / foresatte	103	74%
Informasjonsmøte for foreldre / foresatte	107	77%
Informasjonsmøte for samlet elevgruppe	78	56%
Informasjonsmøte for mindre elevgrupper	41	29%
Individuell informasjon til alle elever	20	14%
Individuell informasjon til enkelte elever	42	30%
På en annen måte (fritekstsvaer)	21	15%

Etter svarene å dømme er nesten alle skolene med ungdomstrinn som har deltatt i undersøkelsen, involvert i informasjonsarbeidet rundt valg av fag på 8. trinn, ofte gjennom en kombinasjon av brev og informasjonsmøter. Sammenliknet med barneskolene som vi har skrevet om i forrige avsnitt, er ungdomsskolene betydelig mer aktive. Et unntak danner Steinerskolene, som normalt har tysk fra 2. trinn, og av den grunn ikke er så involvert i informasjons- og rådgivningsprosessen som skoler som følger læreplanen for Kunnskapsløftet.

Spørreskjemaet inviterte også til fritekstsvaer. Disse svarene gir et godt bilde av hvordan skolene gir informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning. Noen skoler besøker barneskolene som sokner til dem (for eksempel i anledning foreldremøte), mens andre tilbyr små smakebiter eller har innført en prøveperiode ved oppstart på 8. trinn. Noen skoler har laget egne informasjonsskriv eller bruker Fremmedspråksenterets brosjyre, mens andre skoler igjen har informasjon tilgjengelig på nettsiden. En annen skole skriver at ”elever som har faget forteller”. Et annet eksempel er en skole som skriver at ”rådgjevar orienterer i klassen og besøker andre skular som sender elevane hit”, mens en annen skole opplyser at ”[de enkelte fremmedspråklærere] går rundt i klassene i begynnelsen av skoleåret og presenterer sitt språk med små smakebiter”. En skole, som også jobber med smakebiter, skriver følgende:

All info og valg av fremmedspråk foregår på ungdomsskolen. Elever og foresatte får muntlig og skriftlig info om valget, alternativer og konsekvenser i vgs. Alle elever/hver klasse har 14 dager/4 timer i hvert fremmedspråk og engelsk fordypning. Fremmedspråklærerne alternerer. Perioden avsluttes med ny info i klassene. Deretter foretar elev og foresatte valget, og elevene fordeles på ulike språkgrupper.

Når det gjelder spørsmålet om hvem som gir informasjonen til elevene, krysser ca. 3/4 deler av respondentene (104 svar) av på rådgiver. Samtidig nevner 31% av skolene kontaktlærer, 26% oppgir at fremmedspråklæreren ga informasjon, og 38% sier at rektor, inspektør eller annen ledelse var involvert. Sosiallærer nevnes også av noen av respondentene. Mange skoler oppgir at både elever og foreldre/foresatte henvender seg – som nevnt tidligere – til en av de nevnte aktørene for å få mer informasjon. Her ser rådgiver og kontaktlærer ut til å være de viktigste kontaktpersonene, men også fremmedspråklæreren og skolens ledelse nevnes hyppig. Antall henvendelser er forskjellig fra skole til skole, men det er sjelden snakk om mer enn ti elever hhv. ti foreldre/foresatte årlig som tar kontakt.

Tabell 6. Informasjon om valg av fag (aktører), svar fra skoler med ungdomstrinn. Antall svar overstiger antall deltakere på grunn av at flere alternativ kunne krysses av.

Hvem gir informasjonen? Kryss evt. av flere alternativ.	Antall svar	%
Rådgiver	104	75%
Kontaktlærer	43	31%
Fremmedspråklærer(e)	37	27%
Rektor, inspektør, annen ledelse	48	35%
Annen person	5	4%

4.2.2 Råd om valg av fremmedspråk/språklig fordypning

I dette avsnittet analyserer vi tilbakemeldingene på spørsmålene som ble stilt i del 3 av spørreskjemaet: a) Gis det konkrete råd til elever om å velge fremmedspråk og ikke språklig fordypning? og b) Gis det konkrete råd til elever om å velge språklig fordypning og ikke fremmedspråk? Vi ba også skolene om å gjøre rede for hvilke elever eller elevgrupper de ga spesifikke råd i forbindelse med valg av fag og hvordan de grunnga slike råd.

Råd til å velge fremmedspråk

Når det gjelder spørsmålet om (utvalgte) elever blir rådet til å velge ett av fremmedspråkene skolen tilbyr – og altså ikke å velge språklig fordypning –, svarer omtrent halvparten av respondentene at de gir slike råd. Noen skoler legger til at dette skjer ”i enkelte tilfeller” eller ”sjelden”. Ca. en tredjedel av skolene svarer at de ikke gir råd om å velge fremmedspråk. En av disse skolene påpeker at det er ”vanskelig å gi råd til elever man ikke kjenner”. Ungdomsskolene ser generelt ut til å gi mer råd om valg

enn barneskolene. Noen nevneverdig forskjell mellom ”rene” ungdomsskoler og kombinerte barne- og ungdomsskoler kan ikke dokumenteres. En skole skriver:

Tysk er ikke et automatisk valg hvis elevene har mest lyst til å slippe unna skolearbeid. Det er derfor ofte lurt å fremheve fordelene med å beherske flere fremmedspråk.

Flere skoler er inne på at elevene ”ikke [får] råd, men veiledning slik at de selv tar et valg” – som for eksempel disse to skolene:

Elevane får grundig orientering om innholdet i dei ulike vala (faga) og konsekvensar vala kan ha for vidare skulegang. Dei blir stilt fritt til å velje kva fag dei vil ha. Ber dei om råd, prøver vi å kome fram til kva dei er mest interessert i og mest motivert for.

Det vesentligste er at foresatte/kontaktlærer på barneskolen får god nok informasjon, slik at de i samarbeid med eleven kan gjøre et realistisk valg. Det må være elevens valg.

På spørsmålet om hvilke elever som blir rådet til å velge fremmedspråk, svarer forholdsvis mange respondenter at dette gjelder (stort sett) alle elever, mens en rekke andre skoler skriver at de gir slike råd til ”faglig flinke” elever eller, som en rådgiver uttrykker det: ”elever som en ser har potensial”. Også framtidige yrkes- og skolevalg blir nevnt av mange som begrunnelse for å råde elever til å velge fremmedspråk. Når det gjelder skolevalg, henger dette sammen med at elever som ikke har hatt fremmedspråk i ungdomsskolen, må ta fellesfag fremmedspråk over tre år (istedenfor to år) når de velger studieforberevende utdanningsprogram.

Noen skoler gir uttrykk for at de mener at fremmedspråkfagene og språklig fordypning ikke er reservert for hhv. ”flinke” og ”svake” elever:

Er motivasjonen der for å arbeide med et nytt fremmedspråk, bør alle kategorier elever forsøke seg.

Det er ikke slik at det bare er ”flinke” elever som vil mestre det å lære et nytt språk, også ”svake” elever kan finne det motiverende [...].

Til slutt er det også en del respondenter som begrunner råd om å velge fremmedspråk med at det er nyttig å kunne fremmedspråk – ”engelsk er ikke nok” – eller at det rett og slett er ”gøy å lære et nytt språk”.

Råd om å velge språklig fordypning

Når det gjelder råd om å velge språklig fordypning, kan vi danne to grupper av skoler: samtidig som en rekke skoler understreker at de bare gir informasjon – og ikke konkrete råd om – valg av fag på ungdomsskolen, oppgir et stort antall respondenter at de gir konkrete råd til elever om å velge fordypning i engelsk eller norsk. Slike råd

gis i noe større grad av ”rene” ungdomsskoler enn av kombinerte barne- og ungdomsskoler. Forskjellen kan delvis forklares fordi elever ved Steinerskolene ikke velger fag på 8. trinn. Steinerskolene utgjør en forholdsvis stor andel av respondentene i gruppen med kombinerte barne- og ungdomsskoler.

Mange skoler nevner at de anbefaler ”svake” elever å satse på språklig fordypning istedenfor å velge et fremmedspråk. Som vi allerede kunne slå fast da vi analyserte svarene fra barneskolene, er det en forskjell mellom skoler som gir slike råd til elever med diagnostiserte lærevansker og/eller elever med individuelle opplæringsplaner på den ene siden og skoler som jobber ut fra et mer generelt, om enn uspesifisert skille mellom ”svake” og ”flinke” elever. Vi tolker svarene dit hen at mange skoler legger et slikt skille til grunn når de gir råd til generelt ”svake” elever eller elever som ”sliter” med språkfag om å bruke mer tid på ett av de språkene som de har fra før og ikke begynne på et nytt språk.

En skole skriver for eksempel at de ”[opplyser] under informasjonsmøter om at elever som sliter sterkt for eksempel i engelsk, bør vurdere å velge noe annet enn et nytt fremmedspråk.” En annen skole anbefaler engelsk fordypning til ”de som trenger å bedre engelskkunnskaper”. Og igjen en annen skole skriver at ”elever som sliter faglig, og som ikke er i stand til å lære gloser, anbefales å søke språklig fordypning”. En skole ser på norsk fordypning som et fag som ”[...] det er rimelig greit å jobbe praktisk med”, og som ”gir trening i praktisk norsk”. Samme skole skriver at disse elever har en ”sannsynlighet for å velge yrkesfag”.

En rekke skoler bruker anledningen til å gi uttrykk for at de opplever at læreplanen i engelsk og norsk fordypning er for teoretisk, at det er vanskelig å motivere elevene for fagene og/eller at de ønsker ”[seg] muligheten for å tilby mer praktiske tilvalgsfag”. En skole skriver følgende:

Det er trist å se at elever som sliter med norsk og engelsk fra før ikke kan velge andre alternativ. I en elevmasse har ikke alle anlegg for språk. Da er det vondt for mange at det pøses på med enda mer. Lærerne som har norsk og engelsk fordypning sliter med å gjennomføre fagplanene. Nivået i gruppene er ofte veldig spredt. Fra de svakeste som ikke liker språkfag overhodet, til sterke elever som liker engelsk eller norsk og ønsker fordypning i fagene.

En annen skole gir denne tilbakemeldingen:

Vi har hatt store problemer med å motivere elever på språklig fordypning. Halvparten av elevene som startet på tysk og spansk høsten i 8. klasse er sluttet og flyttet over på engelsk og norsk fordypning. Vi har fått svært store grupper på engelsk og norsk fordypning, halvparten av disse elevene er skolelei og umotivert for skolearbeid. Lærerne i disse

fagene gir tilbakemeldinger om at det er nesten umulig å drive god undervisning med så mange umotiverte elever.

Og en tredje skole skriver:

Vi ser at norsk og engelsk fordypning velges av elever som ikke ser muligheter for å lære enda et nytt fremmedspråk. Norsk og engelsk fordypning blir også teori, her samles ofte elever med store utfordringer, og det kreves svært mye tilpasset undervisning. Dette blir utfordrende grupper for lærerne. Elevene hadde hatt bedre utbytte av et praktisk fag. Intensjonen med at det skal være faglig fordypning i norsk eller engelsk er nesten umulig å få til. Mange elever går over fra fremmedspråk til fordypning i norsk eller engelsk i løpet av 8. klasse da de synes det er for vanskelig/krevende å henge med i språket.

Samtidig ser vi at det også finnes skoler som understreker at læreplanene i språklig fordypning i utgangspunkt er krevende, og som gir uttrykk for at de mener at det ikke er lagt opp til at undervisningen skal fungere som støtte for elever som sliter med engelsk og norsk:

Det er [...] viktig at de som skal gjøre et valg, forstår at fordypningsfagene ikke er ”støttetimer” men fordypning i faget [...].

For elever som har et visst grunnlag i engelsk, kan faget gi fine utfordringer. Her kan de få fokusere mer på interesser og tema som er utfordrende

[Råd om å velge norsk eller engelsk fordypning] kan gis til faglig svake elever som allerede strever med norsk og/eller engelsk. Vi informerer også om at faget er for sterke elever som ønsker å fordype seg i norsk eller engelsk. I praksis er det stort sett slik at de svakeste elevene velger norsk eller engelsk fordypning.

At læreplanene for fordypning i engelsk og norsk oppleves som krevende, betyr ikke at elever av denne grunn velger fremmedspråk – som også har en krevende læreplan:

Svært svake elever som velger språklig fordypning får informasjon om at fagplanene er svært krevende og at faget ikke er støtte til ”vanlig” engelsk. Vanligvis velger de allikevel engelsk ettersom et nytt fremmedspråk vurderes som for krevende for eleven.

Vi kan altså konstatere at noen skoler anbefaler engelsk og norsk fordypning til elever som er ”svake” eller elever som ”sliter”, mens andre skoler mener det motsatte og ser på disse fagene som egnet for ”elever med spesiell interesse eller meget dyktig i norsk/engelsk” og elever som ”[antas å ha] mulighet til å mestre flere fag”. En annen skole skriver at de råder elever som vil ”bli bedre kjent med engelsk språk, kultur, litteratur, film, musikk” til å ta engelsk fordypning.

Et annet aspekt som spiller en rolle i rådgivningen med hensyn til valg av språklig fordypning (særlig i norsk), er elevenes språklige bakgrunn. Et – riktig nok begrenset – antall skoler skriver at de råder ”tospråklige som sliter med norsk”, elever med ”annet morsmål” eller ”elever med minoritetsspråklig bakgrunn” til å satse på fordypning istedenfor fremmedspråk. Også svar som ”bedre det viktigste språket når du skal bo i Norge” og ”kan være med på å styrke norsk” tyder på at en del skoler anbefaler elever med annet morsmål enn norsk til å velge fordypning i norsk.

Til slutt vil vi gjerne sitere en skole hvor elevenes språklige bakgrunn spiller inn når det gjelder valg av fag, men på motsatt måte av skolene i avsnittet ovenfor:

Vi har elever fra 20 nasjoner og har fokus på ulike språk og kulturer. Mange av elevene kommer fra tidligere kolonier hvor både fransk og spansk er offisielle språk.

4.2.3 Bytte av fag

I denne delen av spørreskjemaet (se vedlegg E) ba vi skolene svare på hvem elevene må henvende seg til dersom de ønsker å bytte fag, og om det er bestemte regler for når og i hvilke tilfeller det er mulig å bytte. Bytte av fag er hjemlet i forskrift til opplæringsloven § 1 -8, der det heter:

Når ein elev har valt anten framandspråk eller språkleg fordjuping, skal eleven normalt ha faget på heile ungdomstrinnet. Når opplæring i framandspråk eller språkleg fordjuping tek til, kan elevane i første halvåret gjere omval i samråd med skolen. Når det ligg føre særlege grunnar, kan skoleeigaren godkjenne overgang på eit seinare tidspunkt.

Skolene viser i mange tilfeller eksplisitt til regelverket eller til rundskriv F-003-06 fra Kunnskapsdepartementet. Noen skoler svarer svært utførlig og oppgir også hvem som er involvert dersom bytte skjer etter 1. termin på 8. trinn:

Følger forskriften. De kan bytte i 8.trinn fram til rundt overgang 1. og 2. termin. Senere må det foreligge særskilte grunner til å få bytte. Da søker eleven i samråd med foresatte og kontaktlærer/språklærer, og det bør være pedagogiske årsaker. Vanligvis må slike bytter skje ved overgang mellom skoleår.

Andre nevner ikke regelverket eksplisitt, men svarer helt i tråd med dette:

Det valget en elev har gjort skal normalt følge eleven hele ungdomstrinnet. I løpet av 1. semester på 8. trinn kan eleven i samråd med skolen ha mulighet til å gjøre omvalg. Når særlig hensyn tilsier det, kan skoleeier innvilge overgang på et senere tidspunkt.

I alt er det 17 skoler som gir svar som er i samsvar med forskriften. 27 skoler svarer bare ”ja” på spørsmålet om det er bestemte regler for når og i hvilke tilfeller det er

mulig å bytte. Dette gir da ikke opplysninger om det er forskriften som følges eller om skolen eventuelt har andre regler, men det er ikke urimelig å anta at også mange av disse skolene forholder seg til bestemmelsene i forskriften. Svarene viser følgelig at regelverket er kjent, og at det følges av mange av skolene. Også svar fra de elevene som oppgir når de har byttet fag (jf. kapittel 5.4), tyder på at bytte ofte finner sted innenfor de rammene forskriften setter.

Men det er også skoler som har en strengere praksis enn det som regelverket åpner for. Ni skoler svarer at bytte bare er mulig før jul på 8. trinn. For øvrig gis det flere ulike svar, noen av dem viser en svært streng praksis:

Før høstferien.

8. trinn – medio oktober.

Ja, første halvår i 8. klasse. Det må være plass på det faget de vil inn i.

Det er kun mulig for elever med sakkyndig vurdering å bytte fra fremmedspråk over til norsk eller engelsk.

Nei, til 7. trinn har vi sagt at det ikke er mulig med bytte.

Elevane får i utgangspunktet ikkje bytte fag. I særskilde høve kan dei få bytte i løpet av hausten i 8.klasse.

Prøvetid ca. 2 måneder etter at eleven er begynt i 8. klasse. Unntaksvis dersom eleven går heilt "trøytt" i faget. Kan då skifte til fordjuping dersom det er kome i gang.

Ja. Men i utgangspunkt er valget gjort for tre år. Hos oss er det mulig å gå fra fremmedspråk til engelsk fordypning i høstferien. Ikke motsatt vei.

Seks av skolene svarer bare "nei" – et svar som ikke forteller noe om skolens praksis, men som kan indikere at skolen ikke forholder seg til regelverket.

Summen av respondenter som bare svarer bekreftende eller benektende, har blitt relativt høyt (i alt 33 svar). I ettertid ser vi at ja/nei svar antagelig kunne vært unngått dersom spørsmålet hadde vært formulert annerledes, for eksempel "Følger skolen bestemte retningslinjer? Hvilke?"

Det andre spørsmålet gjaldt hvem elevene må henvende seg til dersom de ønsker å bytte. Svarene viser at dette er rådgivers ansvar ved et flertall av skolene. Det er også mange skoler som oppgir kontaktlærer eller fremmedspråklærer, mens skolens ledelse er involvert i mindre grad. Ved et stort antall skoler oppgis to eller flere aktører. Svarfordelingen framgår av tabellen på neste side.

Tabell 7. Hvem må elevene henvende seg til hvis de ønsker å bytte fag? Antall svar overstiger antall skoler da det var mulig å krysse av for mer enn ett alternativ.

Ansvarlig bytte	Alle skoler	%	uten 8.-10.	%	med 8.-10.	%
<i>rådgiver</i>	115	57 %	15	24 %	100	72 %
<i>kontaktlærer</i>	49	24 %	5	8 %	44	32 %
<i>fremmedspr.lærer</i>	39	19 %	2	3 %	37	27 %
<i>rektor, annen led.</i>	51	25 %	2	3 %	49	35 %
<i>annen person</i>	4	2 %	2	3 %	2	1 %

4.3 Sammenfatning

I dette kapitlet har vi analysert svarene fra skolene som fylte ut et spørreskjema med en rekke spørsmål om informasjon og rådgivning med hensyn til valg (og bytte) av fremmedspråk eller språklig fordypning på ungdomsskolen. Omtrent 2/3 av tilbakemeldingene kom fra ungdomsskoler eller kombinerte barne- og ungdomsskoler, og 1/3 kom fra skoler uten ungdomstrinn. Deltakelse skjedde på frivillig basis. I det følgende sammenfatter vi de viktigste resultatene i denne delen av kartleggingen:

- Nesten alle ungdomsskoler gir informasjon om valg av fremmedspråk eller språklig fordypning – ofte i form av et brev til foresatte og/eller et informasjonsmøte med elevene.
- Barneskolene er ikke i like stor grad involvert. Forholdsvis få skoler fylte ut skjemaet, og av disse svarte mange at dette var ungdomsskolens ansvarsområde. Men det er også barneskoler som samarbeider aktivt med ungdomsskolen om informasjon om fagvalg.
- Mange ungdomsskoler svarer at de bare gir generell informasjon, mens en rekke andre skoler sier at de (i enkelte tilfeller) gir konkrete råd om å velge fremmedspråk, engelsk fordypning eller norsk fordypning.
- Elever som får råd om å velge fordypning i engelsk eller norsk, blir av skolene ofte beskrevet som elever som er ”faglig svake” eller som ”sliter med språk”. I enkelttilfeller begrunnes råd om å ta fordypning i norsk med at eleven har behov for å få økt norskkompetansen sin. Dette kan gjelde både elever som har norsk som morsmål og elever som nylig har flyttet til Norge og som har et annet morsmål enn norsk.
- Barneskoler gir sjelden konkrete råd til elevene om hvilket fag de bør velge.
- Flere ungdomsskoler gir uttrykk for at de opplever læreplanen for engelsk og norsk fordypning som en utfordring; noen skoler ønsker gjeninnføring av praktisk prosjektarbeid.
- Skolene opplyser at både informasjon og råd oftest gis av skolens rådgiver, men også andre personer er involvert – som for eksempel kontaktlærer.
- Når det gjelder bytte av fag, framgår det av skolenes svar at forskrift til opplæringslova § 1-8 som oftest følges. Noen skoler har imidlertid en (til dels mye) strengere praksis enn det forskriften tilsier.

Resultatene blir drøftet i kapittel 6.

5 Hva sier elevene?

Informantene i denne delen av undersøkelsen er 233 elever ved ti ungdomsskoler i fem forskjellige fylker. Skolene er markert med bokstavene A til H. Det er med skoler både fra større og mindre byer og fra landdistrikt. Det er store forskjeller mellom skolene når det gjelder antall fag som tilbys. Ved den minste skolen tilbys ett fremmedspråk samt fordypning i norsk og engelsk. Ved de større skolene er det tilbud om to eller flere fremmedspråk i tillegg til fordypning enten i bare engelsk eller både i engelsk og norsk. Én av skolene i materialet vårt tilbyr også det som i GSI statistikken benevnes som ”annet fremmedspråk”. Det er relativt få skoler på landsbasis som har tilbud om dette, og det er relativt få språk som tilbys. For å ivareta skoler og elevers anonymitet oppgir vi derfor ikke hvilke(t) språk det dreier seg om, men omtaler dette konsekvent som ”annet språk”.

Spørreskjemaet ble besvart på skolen med en av de ansvarlige for prosjektet til stede. Skolene bestemte selv hvilke elever som skulle være informanter. Gruppene forutsettes å være representativt sammensatt, da datainnsamlingen fant sted i ordinære timer, ikke språktimer, der alle i en gruppe, uansett valgfag, var samlet. Foreldrene var informert om undersøkelsen og var bedt om å melde fra dersom de ikke ønsket at deres sønn/datter skulle delta (se vedlegg J). Ingen reservert seg mot deltakelse. Elevene ble informert om at deltakelse var frivillig gjennom et skriv som fulgte med spørreskjemaet (se vedlegg G). Prosjektansvarlig ga også en kort orientering om undersøkelsen. Bare ved en av skolene var det en elev som ikke ville delta, ved en annen skole var det en elev som nylig hadde kommet til norsk skole slik at spørsmålene ikke var aktuelle. Vi var ansvarlige for å samle inn skjemaene som ikke inneholder navn eller er lest av noen andre enn oss.

5.1 Allmenne opplysninger

Som nevnt, var det i alt 233 elever på 9. trinn som deltok i undersøkelsen. Av disse hadde 57 tysk, 39 fransk, 71 spansk, fem ”annet språk”, 47 engelsk fordypning og 14 norsk fordypning. Denne fordelingen stemmer i hovedlinjer overens med fordelingen på landsbasis (se kapittel 3). Mange av elevene som har fordypning i engelsk, hadde opprinnelig valgt et fremmedspråk, flertallet med norsk fordypning har byttet over fra fremmedspråk eller engelsk fordypning. Men blant respondentene er det også elever som har gjort omvalg fra fordypning til fremmedspråk.

I vedlegg H (absolutte tall) og I (%) finnes en oversikt over elevenes valg ved den enkelte skole samt en samletabell som gir fordelingen på de ulike fagene i hele informantgruppa. I vedleggene er det også en oversikt over bytte av fag.

Det første spørsmålet elevene ble bedt om å svare på, gjaldt hvilke(t) språk de snakker hjemme. De aller fleste har norsk som hjemmespråk, ved to av skolene var dette

elevenes eneste hjemmespråk. Ved seks av de øvrige skolene var det svært få som hadde et annet hjemmespråk eller et hjemmespråk i tillegg til norsk. Ved to av skolene derimot var det et mindretall som hadde norsk som (eneste) hjemmespråk. To av elevene ved den ene av skolene oppgir å ha et annet hjemmespråk enn norsk, åtte har norsk som eneste hjemmespråk, ni oppgir å ha et annet hjemmespråk i tillegg til norsk. Ved den andre skolen var norsk eneste hjemmespråk for bare tre av elevene, fem hadde norsk sammen med ett annet språk, én hadde to språk i tillegg til norsk. Én hadde to hjemmespråk som ikke var norsk, og ni hadde ett annet språk enn norsk. I alt ble det brukt henholdsvis ni og 17 ulike hjemmespråk blant elevene ved disse skolene.

Tabell 8. Oversikt over fordeling av hjemmespråk blant elevene.

Språk hjemme		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
<i>norsk</i>	193	22	24	28	20	25	14	8	24	3	25
<i>norsk + annet</i>	27	0	3	1	2	0	2	9	1	6	3
<i>annet</i>	13	0	1	0	0	0	0	2	0	10	0

De aller fleste elevene oppgir å kunne flere språk. Nesten alle respondenter oppgir å kunne engelsk (213 av 233 elever), mange oppgir i tillegg at de kan det fremmedspråket som de undervises i på skolen. Det er dessuten noen som forteller at de kan et av disse språkene selv om det ikke får undervisning i det, dette gjelder særlig for spansk. Hvorvidt elever oppgir å kunne det fremmedspråket de undervises i på skolen, varierer imidlertid fra fag til fag. Om vi sammenholder antallet som har oppgitt kjennskap til et språk med antallet som har språket på skolen, finner vi at 88% oppgir å kunne tysk, 72% fransk og 64% spansk. I disse tallene har vi ikke tatt høyde for at det er elever som oppgir å kunne et språk de ikke får undervisning i. Om dette hadde vært medregnet, ville forskjellen mellom spansk og de to andre språkene blitt noe større.

Tabell 9. Oversikt over elevenes språkkunnskaper (basert på respondentenes egne svar).

Andre språk		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
<i>engelsk</i>	213	22	25	28	19	24	16	17	24	14	24
<i>tysk</i>	50	9	6	7	3	13	1	3	5	0	3
<i>fransk</i>	28	3	3	8	0	1	2	4	5	0	2
<i>spansk</i>	46	6	7	8	12	0	2	3	2	3	3
<i>svensk el. dansk</i>	47	2	15	11	0	7	2	1	4	0	5
<i>annet</i>	35	0	1	2	4	0	1	9	4	8	6

Som det framgår av tabellen, oppgir en del av elevene også å kunne svensk eller dansk. Her er det høye tall ved særlig to av skolene. Dette kan gjenspeile en forskjell blant elevene i holdning til hva det innebærer å kunne flere språk. Av svarene kan vi heller ikke lese om elever for eksempel "bare" kan forstå dansk eller svensk, eller om de også kan snakke det. Når det gjelder engelsk, vil det trolig være slik at også de 20 elevene som ikke oppgir å kunne det, har en kompetanse i språket som vil være på linje med mange av dem som har oppgitt at de kan det.

De elevene i vår undersøkelse som kan flest språk, er de som har et annet hjemmespråk enn norsk, eller som har et annet hjemmespråk i tillegg til norsk. De har altså en tospråklig/flerspråklig bakgrunn, men disse elevene kan også oftere enn elever fra enspråklige norske hjem, flere andre språk i tillegg til engelsk.

5.2 Informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning

Del 2 i skjemaet inneholdt spørsmål om når elevene fikk informasjon om valg, hvordan informasjonen ble gitt og hvem som ga den.

Ved alle skolene er det elever som fått informasjon både på 7. og 8. trinn. Men det er stor variasjon i ja/nei-svar. Når det ved samme skole er noen elever som svarer at de har fått informasjon på 7. trinn, andre som svarer at de ikke har fått det, skyldes det trolig at det ved alle 8.-10. skolene kommer elever fra mer enn én 1.-7. skole. At det ved skoler med bare barnetrinn kan være varierende praksis når det gjelder informasjon om valg av språk, framgår av svar fra 1.-7. skoler i materialet (jf. kapittel 4.1).

Vi har med én 1.-10. skole i elevmaterialet. Her svarer samtlige elever at det ble gitt informasjon om valg av fremmedspråk eller fordypning på 7. trinn, åtte svarer at de også fikk informasjon på 8. trinn. Når ikke alle svarer det samme her, kan det ha sammenheng med at elever har hatt ulikt behov for ytterligere informasjon, og at det derfor har vært gitt informasjon i varierende grad. Men både ved denne skolen og ved andre skoler, er det både elever som svarer ja og elever som svarer nei på spørsmål om de har fått informasjon.

Tabell 10. Tidspunkt elevene fikk informasjon om valg av fremmedspråk/språklig fordypning.

		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Info på 7. trinn											
<i>ja</i>	190	21	22	23	21	25	8	16	18	14	22
<i>nei</i>	40	0	6	6	1	0	7	3	7	5	5
<i>ikke svar/husker i.</i>	3	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Info på 8. trinn											
<i>ja</i>	168	16	23	21	17	8	16	16	17	15	19
<i>nei</i>	46	2	5	3	2	17	0	2	7	3	5
<i>ikke svar/husker i.</i>	19	4	0	5	3	0	0	1	1	1	4

Når det gjaldt hvordan de fikk informasjon, svarer de fleste elevene at de fikk denne i klassen – altså muntlig i samlet gruppe. Det andre svaret som gis relativt ofte, er brev. Det var mulig å krysse av for mer enn et svar, og en vanlig kombinasjon er at det er gitt opplysninger både i klassen og via brev. Svært få svarer at de hadde fått informasjon gjennom personlig samtale. I de aller fleste tilfellene var det kontaktlærer som ga informasjon i klassen, en del oppgir også andre lærere. Rektor oppgis i svært liten grad, og ved de fleste skolene oppgis ikke rådgiver eller rådgiver oppgis i liten grad. Et unntak her er 1.-10. skolen i materialet der flertallet oppgir rådgiver.

Elevene var gjennomgående fornøyd med informasjonen de hadde fått. De fleste svarer bare ”ja”, men noen utdyper og har lagt til svar som ”de var flinke til å forklare”, ”vi fikk mye informasjon og lærte mye om det”, ”fordi da visste jeg noe om faget og hvordan jeg kunne bytte fag hvis jeg ville”. Noen få svarer litt mer forbeholdent: ”ganske fornøyd”, ”sånn passe”. Men det finnes også elever som ikke er fornøyd.

5.3 Bakgrunn for elevenes valg av fremmedspråk/språklig fordypning

I del 3 av spørreskjemaet ble elevene bedt om å svare på hva som hjalp dem til å velge fag på 8. trinn og på hvorfor de valgte fremmedspråk, engelsk fordypning eller norsk fordypning. I avsnitt 5.3.1 gir vi en oversikt over hva som hjalp elevene til å velge. I 5.3.2 vises hvilke grunner elevene oppga for at de hadde valgt henholdsvis fremmedspråk, engelsk fordypning eller norsk fordypning.

5.3.1 Hva hjalp deg til å velge?

Også i denne delen av skjemaet kunne det krysses av for flere alternativer. Som tabellen viser, oppgir de fleste informasjonen fra skolen som en vesentlig faktor, noen oppgir informasjonen både på 7. og 8. trinn, noen bare på ett av trinnene. Foreldre oppgis også å spille en stor rolle for elevenes valg, ofte i kombinasjon med informasjon fra skolene. En viktig faktor for mange er også råd fra venner. Samtale med andre elever som har valgt faget, spiller en mindre rolle. Svært få nevner søsken, og enda færre samtale med elever som selv ikke har valgt faget.

Tabell 11. Hva/Hvem hjalp elevene til å velge fag?

Hva hjalp deg til å velge?		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
<i>info 7.trinn</i>	91	12	10	6	5	23	2	8	11	7	7
<i>info 8.trinn</i>	45	3	3	6	2	1	8	8	4	6	4
<i>foresatte</i>	130	14	15	15	14	14	10	6	18	8	16
<i>søsken</i>	53	5	8	7	4	4	3	3	8	3	8
<i>venner</i>	105	15	9	12	14	11	9	6	10	6	13
<i>andre elever som valgte faget</i>	72	7	3	5	10	14	3	6	11	4	9
<i>andre elever som ikke valgte faget</i>	17	3	1	1	2	4	1	1	2	1	1
<i>annet svar</i>	49	4	7	6	5	5	2	3	3	3	11

Som det går fram av tabellen over, er det i alt 49 elever som gir andre svar. Noen skriver at de hadde lyst til å lære mer engelsk, eller at de hadde lyst til å velge et bestemt fremmedspråk fordi de mente de ville få bruk for det. Et par skriver at de har slektninger som bor i det landet der de snakker språket eleven har valgt, og noen, spesielt blant dem som har valgt spansk, oppgir at de har besøkt det landet der språket

snakkes, eller at de regner med å reise dit. Noen gir lignende svar på spørsmålet om hvorfor de valgte fremmedspråk (se 5.3.2).

5.3.2 Hvorfor valgte du fremmedspråk/språklig fordypning?

Som nevnt over, ble elevene også bedt om å krysse av for grunner til valget de gjorde på 8. trinn. De fleste krysset av for dette, men enkelte elever har blandet litt her og både krysset av for det de først valgte og det de senere byttet til. Samlet sett skulle tabellene likevel gi et godt bilde av hvilke grunner elevene hadde for valget sitt. Som ved de foregående spørsmålene var det mulig å krysse av for mer enn ett alternativ.

Tabell 12. Grunner for valg av fremmedspråk.

Hvorfor valgte du fremmedspråk?		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
<i>besøke et land</i>	109	15	12	10	15	9	8	11	7	7	15
<i>mennesker</i>	35	2	2	6	6	1	2	3	6	5	2
<i>språk/kultur</i>	86	12	10	11	11	6	6	7	4	8	11
<i>søke jobb senere</i>	94	9	10	10	6	11	6	10	15	6	11
<i>ta faget på vgs.</i>	42	5	3	5	2	3	2	4	5	5	8
<i>studere faget</i>	17	1	1	2	0	1	2	1	3	5	1
<i>annet svar</i>	61	5	11	11	3	6	3	5	4	1	12

For valg av fremmedspråk er det to av svaralternativene som dominerer. Det ene er at det vil være nyttig med tanke på å søke jobb senere, det andre er ønsket om å besøke et land der språket snakkes. Mange oppgir også ønsket om å bli kjent med språket og kulturen, som oftest blir dette svaret gitt i kombinasjon med ett eller flere andre alternativer. Derimot er det relativt få som har krysset av for at valget har sammenheng med at de har lyst til å bli kjent med mennesker i landet. Bare ønske om å studere faget etter videregående skole har færre avkryssinger. En noe større andel svarer at de har lyst til å studere faget på videregående skole, antallet her er imidlertid bare halvparten av antallet som grunngir valget med at fremmedspråk er nyttig når en skal søke jobb. Svarene går fram av tabellen ovenfor.

Informantene hadde også anledning til å oppgi eventuelle andre grunner for valget. Hvor mange elever som har fylt ut noe her, varierer fra skole til skole. Ved en skole er det for eksempel tolv av de 27 som har valgt fremmedspråk, som også fyller ut denne delen av skjemaet, ved en annen skole bare fem av 22. Grunnene varierer, noen skriver at de valgte fordi de mente faget ville være morsomt, ”det hørtes gøy ut”, andre at de valgte fordi ”det er et fint språk”, noen ”ville lære et nytt språk”. Noen få oppgir at det språket de har valgt, vil være nyttig for den jobben de ønsker seg senere, og noen skriver at de har slektninger som snakker språket. Relativt mange, først og fremst blant de som har valgt spansk, oppgir at de reiser til et land der språket snakkes. Spesielt blant dem som har valgt spansk, er det noen som oppgir at de valgte

dette språket fordi de trodde det var lett, men flere av disse oppgir også at det ikke er slik de har erfart det etter at de begynte med faget.

Elever som har valgt engelsk, oppgir oftest, som tabellen viser, at de ønsket å få bedre muntlige ferdigheter. Mange krysset av både for dette og for at de ønsket å få bedre skriftspråklig kompetanse. Ganske få ønsket å lese mer engelske bøker.

Under andre grunner blir det ofte svart at engelsk er et nyttig fag, at det er viktig å være god i engelsk og at det er et språk ”som brukes over alt”. Noen knytter valg av engelsk til at de reiser mye. Noen nevner også at de valgte engelsk fordi de ikke ønsket å ha fremmedspråk, noen utdyper dette med at de ikke er så flinke i språk.

Tabell 12. Grunner for valg av engelsk fordypning.

Hvorfor valgte du engelsk?		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
<i>muntlige ferdigh.</i>	40	2	4	2	1	8	4	7	4	8	0
<i>lese/skrive</i>	37	2	4	3	3	7	3	5	4	5	1
<i>lese bøker</i>	9	0	0	1	2	1	1	0	0	4	0
<i>annet svar</i>	19	0	1	2	1	4	2	2	3	2	2

For valg av norsk er det ønsket om å bli bedre til å lese og skrive som oppgis oftest. Relativt få fyller ut for ”annet” her, men et par svarer at de ikke er så god i fremmedspråk.

Tabell 13. Grunner for valg av norsk fordypning.

Hvorfor valgte du norsk?		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
<i>muntlige ferdigh.</i>	11	1	0	1	0	4	-	1	2	2	-
<i>lese/skrive</i>	17	0	2	1	0	5	-	2	2	5	-
<i>lese bøker</i>	5	0	1	1	0	1	-	1	0	1	-
<i>annet svar</i>	4	0	1	0	0	3	-	0	0	0	-

Både for fremmedspråk og engelsk er det også noen som oppgir at det er et ”påtvunget” valg fordi det ikke lenger er mulig å ha valgfag, og at om det hadde vært et alternativ, ville de ha valgt det og ikke språk. Dette oppgis også av et par av dem som har valgt norsk.

5.4 Bytte av fag

To av spørsmålene i skjemaet dreier seg om bytte av fag. I det ene blir elevene spurt om de har byttet, hvilket fag de har byttet til, og når det skjedde. I det andre blir de bedt om å fortelle hvorfor de har byttet (se vedlegg G). Som det framgår av tabellen nedenfor, er det i alt 36 av 233 elever som har byttet fag. De fleste byttet fra fremmedspråk til fordypning: 18 til engelsk, tre til norsk, fem byttet fra engelsk til norsk fordypning, seks byttet mellom to fremmedspråk. Ved én skole var det tre som

byttet fra engelsk fordypning til fremmedspråk, i alt var det fire elever som foretok dette omvalget.

Elever som har byttet fag utgjør ca. 16% av det totale elevtallet i vår undersøkelse.⁶ Men det er store variasjoner fra skole til skole, én skole hadde ingen omvalg, høyeste prosentandel er 37. Den skolen som har høyest andel bytte, skiller seg imidlertid fra de øvrige skolene ved å ha tre elever som også har byttet fra engelsk fordypning til fremmedspråk. Dette gjelder tre av syv elever. Andelen som har byttet fra fremmedspråk til fordypning utgjør da 21%, dvs. et tall som skiller seg mindre fra de øvrige skolene der elevene har byttet fag.

Tabell 14. Oversikt over bytte av fag på deltakerskolene. Hvis skolen ikke har tilbud om et fag, er dette markert med ”-”.

Bytte		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
<i>fs. > fs.</i>	6	0	2	2	1	0	0	0	0	1	0
<i>fs. > engelsk</i>	18	0	2	2	5	0	2	2	3	0	2
<i>fs. > norsk</i>	3	-	0	0	-	0	-	1	3	0	-
<i>engelsk > norsk</i>	5	-	0	0	-	2	-	1	0	2	-
<i>engelsk > fs.</i>	4	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0

Begrunnelsene for bytte varierer, men dreier seg i hovedsak om at fremmedspråket erfares som vanskelig. I flere av tilfellene gis i tillegg den begrunnelsen at det er nyttig å lære engelsk bedre, eventuelt også norsk. Noen oppgir også at de har byttet fordi de var misfornøyd med undervisningen, og noen nevner at de syntes det var mye uro og rot i fremmedspråkstimene. Slike svar kan gjenspeile enkeltelevers opplevelse, svar fra andre elever som har samme fag ved samme skole (spørreskjemaets siste del, jf. 5.5) kan fortelle om elever som er fornøyd med undervisningen som gis.

De som har byttet er gjennomgående fornøyd, men det finnes også dem som angrer. Det er også et par som oppgir at byttet ikke var ønsket fra deres side. Én av dem sier at han ble tvunget til å bytte fra fremmedspråk til engelsk, og at han ble ”mast på”. En, som nå har norsk fordypning, sier at han vil ha engelsk tilbake, og at han ikke vet hvorfor han har byttet til norsk. Samtidig finnes det også noen elever som har ønsket å bytte, men som ikke har fått lov. Elever som føler seg tvunget, har gjerne et negativt syn på faget.

Når det gjelder spørsmålet om tidspunkt for bytte av fag, har vi få elever å vise til, bare elleve av elevene oppga dette. De hadde alle byttet i løpet av første halvår på 8. trinn, én allerede etter bare to timer med fremmedspråk, noen etter én til to måneder og et par rundt tida for juleferien. Selv om elevtallet er lite, er de fleste av skolene representert gjennom disse svarene. Det er derfor grunn til å anta at dette gjenspeiler

⁶ Prosentberegningen er basert på et begrenset tallmateriale, noe som medfører at små avvik i absolutte tall kan føre til forholdsvis store avvik i prosenttall.

praksis ved skolene, som da både er i samsvar med hovedregelen for når bytte skal finne sted og med det som også rapporteres av mange av skolene (jf. kapittel 4.2.3).

5.5 Er elevene fornøyd med valget sitt?

To av de spørsmålene i skjemaet der elevene blir bedt om å svare i fritekst, gir informasjon om hva elevene mener om det faget de har valgt:

- Er du fornøyd med valget ditt? Fortell hvorfor du er fornøyd eller hvorfor ikke er fornøyd.
- Hvis du har byttet fag etter at du begynte på 8. trinn, fortell hvorfor du har byttet.

Som det går fram av tabellene nedenfor, svarer det alt overveiende flertall av elever ved alle skolene at de er fornøyd med valget sitt, men svarene varierer noe fra skole til skole. Tendensen er den samme for fremmedspråk og for språklig fordypning. Når det gjelder fremmedspråk, er de fleste fornøyd uansett hvilket språk de har valgt. For øvrig er det en tendens til at spesielt elever med tysk uttaler seg positivt, men noen få er negative og synes det er vanskelig. Blant dem som ikke er (helt) fornøyd, synes de fleste å ha valgt spansk. I noen av svarene går det fram at de trodde det ville være lett, men at de tok feil.

Tabell 15. Elever som er fornøyd/misfornøyd med valg av fag.

Fornøyd med valg											
<i>ja</i>	183	20	24	18	18	25	15	16	16	12	19
<i>nei</i>	41	2	4	10	3	0	1	2	6	5	8
<i>ikke svar</i>	9	0	0	1	1	0	0	1	3	2	1

Tabell 16. Elever som vil råde/ikke råde andre elever til å samme fag som dem selv.

Råde andre elever											
<i>ja</i>	159	14	21	17	19	20	15	12	13	9	19
<i>nei</i>	45	6	7	10	1	1	0	3	8	4	5
<i>ikke svar</i>	29	2	0	2	2	4	1	4	4	6	4

For nesten alle fagene finnes det noen få som uttrykker at de er misfornøyd med undervisningen. Men her kan det være andre i samme gruppe som er svært fornøyd. Spørsmålet om elevene vil råde elever på 7. trinn til å velge faget de selv har, viser den samme tendensen. Det er flere av elevene som ikke har svart på dette spørsmålet, men av dem som svarer, er de fleste positive. De som begrunner positive svar, skriver ofte at faget de har, er morsomt. Andre begrunner det med at det er noe en får bruk for, eller at det er mange som snakker det. Blant negative svar finner vi uttalelser som at elevene synes det er for vanskelig, eller at faget er kjedelig. Dette siste er et svar vi finner sporadisk også som svar på spørsmålet over.

5.6 Sammenfatning

I dette kapitlet har vi analysert svarene fra 233 elever som fylte ut spørreskjemaet. Skjemaet inneholdt en rekke spørsmål om språkkunnskaper, om hvilken informasjon og hvilke råd elevene har fått ved valg av fremmedspråk/språklig fordypning og ved eventuelt bytte fra ett fag til et annet. Elevene fikk også spørsmål om informasjonen de hadde fått av skolen, hjelp dem til å velge og om andre hadde hatt innflytelse på valget deres, som for eksempel foresatte eller venner. De ble dessuten spurt om hvorfor de valgte fremmedspråk/språklig fordypning, og om de var fornøyd med faget de hadde. Hvorvidt de var fornøyd eller ikke, ble også belyst gjennom spørsmål om de ville anbefale andre å velge samme fag som dem selv, og hvorfor/hvorfor ikke.

Skjemaene ble fylt ut anonymt og ble ved hver skole samlet inn av en av oss som har vært ansvarlige for prosjektet. Nedenfor sammenfatter vi de viktigste resultatene fra elevundersøkelsen. Vi gjør oppmerksom på at elevdelen av undersøkelsen er en begrenset stikkprøve som gir innblikk i elevenes erfaringer med og oppfatninger rundt (valg av) fremmedspråk eller språklig fordypning. Datamaterialet er ikke egnet til å trekke generelle konklusjoner.

Resultatene kan sammenfattes slik:

- Elevene som deltok i undersøkelsen gjenspeiler det språklige mangfoldet i samfunnet. Nesten alle oppgir at de kan engelsk i tillegg til norsk og eventuelt andre språk som blir brukt i hjemmet. I tillegg nevner mange elever et nabospråk eller ett av skolespråkene tysk, fransk og spansk.
- Elevene er stort sett fornøyde med faget de har, men det finnes også elever som er misfornøyde og har lyst til å bytte fag.
- Flertallet av elevene sier at de har fått informasjon om valg av fremmedspråk eller språklig fordypning på 7. trinn, mens et mindretall svarer at de ikke har fått informasjon på dette trinnet. Elevene kommer fra forskjellige barneskoler, og det kan se ut til at praksis kan variere fra skole til skole. Noe flere elever oppgir å ha fått informasjon på 7. trinn enn på 8. En stor andel oppgir å ha fått informasjon på begge trinn. Et unntak danner en 1.-10. skole der få elever oppgir 8. trinn, mens alle fikk informasjon på 7. trinn.
- Elevene opplyser at informasjonen oftest gis av kontaktlærer. Rådgiver er framtreddende på bare to av de ti skolene i elevdelen av undersøkelsen. Det samme spørsmålet er stilt til skolene, som imidlertid som regel svare at informasjonen gis av rådgiver.
- Informasjonen gis først og fremst i klassen, men også skriftlig. Elevene var gjennomgående fornøyd med informasjonen de hadde fått.
- Mange elever oppgir at informasjonen de har fått på 7. og/eller 8. trinn har vært viktig for valg av valg av fremmedspråk/språklig fordypning, men samtaler med foresatte og/eller venner ser ut til å spille en viktigere rolle. Elevene drar også nytte av samtaler med andre elever og søsken.

6 Drøfting

I dette kapitlet drøfter vi resultatene fra kartleggingen. Vi tar utgangspunkt i problemstillingene som ble formulert innledningsvis (jf. kapittel 2.2).

Hvilke fag velger elevene?

En målsetning med kartleggingen var å finne ut a) hvilke fag elevene på ungdomstrinnet velger, b) hvor stor andel av elevene bytter fag underveis og c) om tallene for valg (og bytte av) fag er stabile, eller om de har endret seg i perioden fra Kunnskapsløftet ble innført og fram til inneværende skoleår.

En analyse av elevtallene i Grunnskolens informasjonssystem (GSI) viser at om lag 75% av elevene på 8. trinn i skoleåret 2008-2009 har fremmedspråk; ca. 20-25% av elevene har fordypning i engelsk eller norsk. Andelen elever som velger fremmedspråk på 8. trinn er i dag høyere enn før innføringen av Kunnskapsløftet; intensjonen med reformen er dermed på dette punktet til en viss grad oppfylt. Fra skoleåret 2006-2007 til 2008-2009 har fagenes samlede andel imidlertid igjen gått noe ned, mens andelen som velger fordypning har gått tilsvarende opp.

Antall elever med fremmedspråk er ca. 10% lavere ved inngangen til 9. trinn enn ved inngangen til 8. trinn. Engelsk og norsk fordypning øker samtidig, og denne økningen skyldes i stor grad elever som opprinnelig hadde tysk, fransk eller spansk og som senere har ombestemt seg til fordel for (først og fremst engelsk) fordypning. Tendensen fortsetter på 9. trinn, men omfanget er da mindre. Svarene fra elevundersøkelsen gir dessverre ingen klare indikasjoner på hva som er den viktigste årsaken til omvalg. Omvalg vil kunne være motivert ut fra elevens eget ønske om å bytte, for eksempel fordi vedkommende mener at hun/han ikke "henger med". Omvalg kan også finne sted etter at skolen har gitt eleven råd om å bytte. Men bytte kan delvis også forklares på grunn av eksterne faktorer som flytting og endringer i lærerstaben.

Andelene elever som bytter, varierer sterkt fra skole til skole. Dette kan henge sammen med at reglene for bytte praktiseres ulikt. Ved noen skoler synes det å være en (til dels svært) romslig praksis, mens andre skoler er (til dels mye) strengere enn det regelverket tilsier.

Informasjon om og bakgrunner for valg

Vi ville også vite a) hvem som er ansvarlig for å gi elevene informasjon og råd med hensyn til valg av fag på ungdomsskolen, b) hvilke faktorer som styrer elevenes valg og c) om elevene er fornøyd med informasjonen de får og faget de har valgt.

Nesten alle ungdomsskoler gir informasjon om valg av fremmedspråk eller språklig fordypning – ofte i form av et brev til foresatte og/eller et informasjonsmøte med elevene. Barneskolene er ikke i like stor grad involvert. Ungdomsskolene som var

med i undersøkelsen, oppga som regel at informasjon om fagvalg gis av rådgiver. Kontaktlæreren ble også nevnt, men langt mindre enn rådgiver. Flertallet av elevene derimot oppgir at informasjonen gis av (kontakt)læreren. Rådgiver er framtrедende på bare to av de ti skolene i elevdelen av undersøkelsen. En mulig forklaring på denne forskjellen kan være at skoler tenker i institusjonaliserte baner – hvem er ansvarlig? – mens elevene opplyser om hvem de har fått informasjonen fra. Elevene er stort sett fornøyd med informasjonen de har fått fra skolen, men noen elever gir uttrykk for at de syntes at informasjonen kunne ha vært noe mer utførlig.

Motivasjon for språklæring ved ungdomsskoler i Tromsø

Beate Lindemann, språkviter ved Universitetet i Tromsø, gjennomførte i skoleåret 2006-2007 en undersøkelse av motivasjonen for språklæring blant 300 elever på 8. trinn ved en rekke ungdomsskoler i Tromsø. Undersøkelsen, som også diskuterer bytte av fag, fikk økonomisk støtte fra Fremmedspråksenteret og omfattet fagene fransk, tysk og spansk. Resultatene viser at skolen kan understøtte elevenes motivasjon ved å sørge for at de i forkant av språkvalget får god informasjon om hvordan de enkelte fremmedspråk kan komme til nytte under utdanningen og senere i arbeidslivet. I følge Lindemann bør alle elevene ideelt sett få oppfylt sitt språkønske, og gruppene bør ikke være større enn 15-20 elever. Å sette delmål for innlæringen underveis i skoleåret, å sørge for didaktisk og faglig fundert variasjon i undervisningen og å sette elevenes egen språklæring i sentrum ser også ut til å fremme motivasjonen hos elevene.

Rapporten fra undersøkelsen er publisert i serien *Fokus på språk* og kan lastes ned på www.fremmedspraksenteret.no/fokus.

Mange elever oppgir at informasjonen de har fått på 7. og/eller 8. trinn har vært viktig for valg av fremmedspråk/språklig fordypning, men samtaler med foresatte og/eller venner ser ut til å spille en viktigere rolle. Elevene drar også nytte av samtaler med andre elever og søsken. Flertallet av elevene som har valgt fremmedspråk sier at de har valgt faget fordi de hadde lyst til å besøke andre land og/eller bli kjent med språk, kultur og folk. Dessuten nevner en stor andel av elevene nytteverdien av fremmedspråkkunnskaper i forbindelse med jobbsøknader. Planer om å ta faget på videregående skole oppgis sjelden, og svært få nevner senere studier. Størsteparten av elevene er fornøyd med faget de har i dag (altså på 9. trinn, eventuelt etter bytte), men samtidig er det en gruppe elever som gjerne vil bytte til engelsk eller norsk fordypning – noe som de ikke alltid får lov til av skolen.

Når det gjelder informasjonsprosessen rundt valg av fag og bakgrunnene for elevenes endelige valg, oppstår det et differensiert bilde: informasjonen gis på forskjellige tidspunkter, på forskjellige måter og av forskjellige skoleansatte, og elevene tar sine av-

gjørelser med forskjellige begrunnelser og på bakgrunn av samtaler med forskjellige personer rundt seg.

Får forskjellige elever forskjellige råd?

Ett av spørsmålene vi ønsket å få svar på gjennom undersøkelsen, var om informasjon og rådgiving praktiseres likt overfor alle grupper av elever. En bakgrunn for at vi stilte dette spørsmålet, finnes blant annet i strategiplanen *Språk åpner dører* der det på side 17 vises til en rapport om status for fremmedspråk i skolen. Av denne rapporten går det fram at 60% av lærerne i undersøkelsen mente at fremmedspråk ikke var et fag for alle elever. Både denne rapporten og en rekke henvendelser som Fremmedspråk-senteret har mottatt, tyder på at det finnes en gruppe som av mange betraktes som ”svake” elever, og som en antar ikke vil kunne nyttiggjøre seg opplæring i fremmedspråk. Fra praksisfeltet har vi også erfaringer som gjør at en kan stille spørsmål om minoritets elever⁷ i mange tilfeller frarådes av skolene å velge opplæring i fremmedspråk og heller får råd om å velge språklig fordypning.

Som er det går fram av kapittel 4.1.2 og 4.2.2, er det både noen 1.-7. skoler og noen skoler med ungdomstrinn som sier at de gir råd til elever om å velge språklig fordypning og ikke fremmedspråk. Blant skoler med bare barnetrinn oppgir flertallet av skolene som besvarer dette spørsmålet, at de gir slike råd (16 mot 11 som sier at de ikke gjør det). Ved flere av disse skolene, og også i svar fra skoler med ungdomstrinn sies det at slike råd gis til elever med læreversker, spesialundervisning og/eller IOP. Noen svarer også mer generelt ”elever som sliter med teoretiske fag” eller ”svake elever” (jf. kapittel 4). Slike svar er det også mulig å se i sammenheng med svar som peker i retninger av at skoler oppmuntrer især sterke elever til å ta fremmedspråk.

Elevundersøkelsen har i svært liten grad gitt svar som berører dette. Men det finnes noen få unntak: et par elever som har engelsk fordypning nevner at de har dysleksi, et par elever med fordypning i norsk sier at de ”ikke er gode” i fremmedspråk.

Noen skoler peker for øvrig på at de opplever læreplanene i fordypning i engelsk og norsk som krevende, og/eller at de mener at fagene ikke er ment som en støtte for elever som sliter med faget. Noen skoler skriver, spesielt i forbindelse med engelsk, at det kan bli stor faglig spredning blant elever som får opplæring etter denne fagplanen. Det pekes også på at det er elever som velger engelsk ut fra ønske om en fordypning og utvidelse av faget, altså i tråd med intensjonen i læreplanen. Elevsvarene bekrefter at engelsk fordypning både velges av elever som har store ambisjoner for læring av engelsk, og av elever som har mer beskjedne ønsker om å bli bedre skriftlig og muntlig eller som ønsker et fag som de mener ikke krever så mye arbeid som fremmedspråk.

⁷ I grunnskolestatistikken omfatter ”minoritetsspråklige elever” elever som får undervisning etter opplæringslovens § 2-8, dvs. elever som rett til særskilt norskopplæring. I vår sammenheng brukes ”minoritetsspråklige elever” også om elever som ikke får særskilt norsk.

Når skoler gir elever råd om å ikke velge fremmedspråk, gjøres dette utvilsomt ut fra en oppfatning om hva eleven er best tjent med. Språklig fordypning ses også i noen tilfeller som det alternativet man har å ty til for elever som sliter med teoretiske fag. I denne sammenhengen er det flere som beklager at det ikke lenger er mulig å velge mer praktiske fag, slik en kunne før. Det kan imidlertid hende at disse skolene tar feil og at mange elever med spesifikke vansker eller ”svake elever”, kunne være vel så godt tjent med å velge fremmedspråk. Bl.a. i EUs aksjonsplan for 2004-2006, *Promoting Language Learning and Linguistic Diversity* (2003), avvises det at språklæring ikke skulle være for alle.

Language learning is for everybody. Only a very small minority of people has physical, mental or other characteristics that make language learning impossible. Provision for learners with special needs of one kind or another is increasingly being made within mainstream schools and training institutions; however, such learners are still excluded from language lessons in some cases. Good practice in teaching languages to learners with special needs can be further developed and new methods and approaches need to be developed for the teaching of foreign languages to such learners (s. 9).

Også i *Språk åpner dører* (s. 30) pekes det på, med referanse til en EU-rapporten *Special Educational Needs in Europe* fra 2005, at elever med spesielle behov har stort utbytte av fremmedspråklæring: det er ikke først og fremst den kommunikative kompetansen i et nytt språk som representerer den største gevinsten, men elevenes personlige og sosiale utvikling.

I noen tilfelle viste det seg at elevenes språklige bakgrunn spiller en rolle for om elevene rådes til å velge fremmedspråk eller språklig fordypning. Noen skoler nevner at minoritetspråklige elever eller tospråklige elever som sliter med norsk, bør velge fordypning. I noen tilfeller nevnes spesielt at det er viktig å styrke elevenes norsk. I undersøkelsen har vi med 40 elever som ikke har norsk som hjemmespråk, eller der norsk ikke er eneste hjemmespråk. Mange av dem oppgir også at de kan flere andre språk i tillegg til norsk. Noen av disse elevene har valgt fordypning enten i norsk eller engelsk, andelen blant disse elevene er noe høyere enn andelen blant elever som har oppgitt bare norsk som hjemmespråk. Begrunnelsen for valg av fordypning er ofte at elevene ønsker å bli bedre i faget. En slik begrunnelse finner vi imidlertid også hos mange av elevene som ikke har en tospråklig bakgrunn.

Det er mye som tyder på at minoritetsungdom har et godt utgangspunkt for å utvikle kompetanse i flere språk (jf. Baker 2006). Dersom en legger til grunn at fordypning i norsk og engelsk har høye faglige krav og bygger på den kompetansen i fagene som elevene har fått gjennom mange år i norsk skole, kan det for øvrig også være god grunn til å råde elever som ikke har en slik bakgrunn i norsk eller engelsk, til å velge et fremmedspråk der elevene i utgangspunktet forutsettes å starte fra et basisnivå.

Ved noen skoler tilbys i tillegg andre fremmedspråk enn de som til nå har vært vanlige. Her er materialet vårt så lite at det bl.a. ut fra anonymiseringshensyn ikke har vært mulig å gå nærmere inn på slike tilbud. Men for noen tospråklige elever vil det nok kunne være et godt alternativ å velge et språk de har som førstespråk eller som de har tidligere erfaringer med. Her vil det imidlertid være ønskelig at en fikk mer kunnskaper om hvordan de nye tilbudene fungerer. En utfordring her vil kunne være å få til en god nok pedagogisk tilpassing dersom gruppene både består av elever med førstespråkskompetanse og av nybegynnere i faget.

Avslutning

Vi mener at kartleggingen vi har foretatt, har gitt oss verdifulle innsikter i hvilke fag elever velger på ungdomsskolen, hvilket omfang omvalg har, hvordan informasjons- og rådgivningsprosessen er organisert og hvilke personer og faktorer som spiller en rolle ved elevenes endelige avgjørelse. Bildet som oppstår, er differensiert: elevtallene per fag (og omfang av omvalg) varierer sterkt fra skole til skole, måten informasjon og råd om fagvalg gis på er forskjellig og flere bakgrunnsfaktorer spiller inn når elevene tar sine valg.

7 Referanser

Baker, C. (2006). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters.

European Commission (2003). *Promoting language learning and linguistic diversity: an action plan 2004-2006*. Brussel.

European Commission (2005). *Special educational needs in Europe. The teaching and learning of languages*. Brussel.

Grep (Utdanningsdirektoratets nettsted for læreplaner i grunnsopplæringen):
<http://www.utdanningsdirektoratet.no/grep>.

Grunnskolens informasjonssystem (GSI):
<http://wis.no/gsi>

Karlsnes, G.W. (2009). *Fra tilvalgsfag til fremmedspråk/språklig fordypning. Resultater, erfaringer, forventninger* (sluttrapport til Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen). Hokksund: Hokksund ungdomsskole.

Kunnskapsdepartement (2006). *Forskrift til opplæringslova*. Oslo.

Kunnskapsdepartementet (2007). *Likeverdig opplæring i praksis. Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning (2007-2009)*. Oslo.

Kunnskapsdepartementet (2007). *Språk åpner dører. Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnsopplæringen 2005-2009* (revidert utgave januar 2007). Oslo.

Lindemann, B. (2008). *Læring av fremmedspråk og motivasjon for språklæring etter innføringen av Kunnskapsløftet* (Fokus på språk 11/2008). Halden: Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (Oslo):
<http://www.hio.no/Enheter/NAFO>

Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen (Halden):
<http://www.fremmedspraksenteret.no>

Vedlegg A. Utdrag fra forskrift til opplæringslova (ikrafttredelse juni 2006)

§ 1-8 Opplæring i framandspråk og språkleg fordjuping i grunnskolen

Elevane på ungdomstrinnet i grunnskolen skal i tillegg til opplæring i engelsk ha opplæring i eit framandspråk til eller språkleg fordjuping i engelsk, norsk eller samisk. Når ein elev har valt anten framandspråk eller språkleg fordjuping, skal eleven normalt ha faget på heile ungdomstrinnet. Når opplæring i framandspråk og språkleg fordjuping tek til, kan elevane i første halvåret gjere omval i samråd med skolen. Når det ligg føre særlege grunnar, kan skoleeigaren godkjenne overgang på eit seinare tidspunkt.

Skoleeigaren skal tilby opplæring i framandspråk i minst eitt av dei fire språka tysk, fransk, spansk eller russisk etter læreplanen i framandspråk på nivå I ved kvar skole. I tillegg kan det vere tilbod om andre språk, også ikkje-europeiske, etter same læreplanen. Skoleeigaren bestemmer kva for framandspråk elevane skal få tilbod om, og korleis dette skal organiserast.

Skoleeigaren skal tilby opplæring i språkleg fordjuping i minst eitt av faga norsk, engelsk eller samisk ved kvar skole. Skoleeigaren bestemmer kva for språkleg fordjuping elevane skal få tilbod om, og korleis dette skal organiserast.

Elevar som har hatt opplæring i framandspråk eller språkleg fordjuping, har ikkje rett til å halde fram med opplæring i det framandspråket eller den språklege fordjupinga dei har begynt på, dersom dei skifter skole. Skoleeigaren bør likevel, så langt det er mogleg, leggje til rette for at elevane kan halde fram med opplæring i det språket dei har begynt på.

§ 1-9 Nærmare om opplæring i framandspråk og språkleg fordjuping i grunnskolen

Elevar som får opplæring i samisk som første- eller andrespråk, er unnatekne frå kravet om opplæring i framandspråk eller språkleg fordjuping i grunnskolen. Desse elevane har likevel rett til opplæring i framandspråk eller språkleg fordjuping dersom dei ønskjer det.

Elevar som får opplæring i finsk som andrespråk etter opplæringslova § 2-7, norsk teiknspråk etter opplæringslova § 2-6 eller særskild språkopplæring etter opplæringslova § 2-8, kan etter søknad bli fritakne frå kravet om opplæring i framandspråk eller språkleg fordjuping.

Elevar som er unnatekne frå kravet om opplæring i framandspråk eller språkleg fordjuping, skal få forsterka opplæring i engelsk, norsk, samisk, finsk eller eit anna språk som eleven alt har eit grunnlag i.

Vedlegg B. Læreplan i fremmedspråk

Læreplan i fremmedspråk (ikrafttredelse juni 2006), formål med faget⁸

Språk åpner dører. Når vi lærer andre språk, får vi mulighet til å komme i kontakt med andre mennesker og kulturer, og dette kan øke vår forståelse for hvordan mennesker lever og tenker.

Språkkompetanse gir mulighet for deltakelse i internasjonale sammenhenger og bidrar til å gi et mer nyansert bilde av internasjonale prosesser og hendelser. I en verden med økende mobilitet og digital samhandling er kompetanse i flere språk og interkulturell kompetanse en forutsetning for kommunikasjon og deltakelse på mange områder.

Å lære et fremmedspråk dreier seg først og fremst om å bruke språket – å lese, lytte, snakke og skrive – i forskjellige sammenhenger. I tillegg innebærer det kommunikasjon om og innsikt i andres levemåter, livssyn, verdier og kulturer, noe som kan føre til større bevissthet om egen kultur og nye muligheter til opplevelser. Opplevelse av og innsikt i kulturelle forhold er en kilde til personlig vekst og dannelse og kan gi større muligheter i utdanning, arbeidsliv og fritid.

Læring av et nytt fremmedspråk bygger på erfaringer fra tidligere språklæring både i og utenfor skolen. Når vi er bevisst hvilke strategier som brukes for å lære fremmedspråk, og hvilke strategier som hjelper oss til å forstå og å bli forstått, blir tilegnelsen av kunnskaper og ferdigheter enklere og mer meningsfylt. Det er også viktig å sette seg mål for læringen, finne ut hvordan disse kan nås og vurdere egen språkbruk. Det å utvikle evnen til å lære et fremmedspråk kan føre til bedre innsikt også i morsmålet og blir derfor en viktig del av den enkeltes personlige utvikling. Kompetanse i fremmedspråk skal fremme motivasjon for læring og innsikt i flere språk og kulturer, bidra til flerspråklighet og gi et viktig grunnlag for livslang læring.

Kommunikative ferdigheter og kulturell innsikt kan fremme økt samhandling, forståelse og respekt mellom mennesker med ulik kulturbakgrunn. Slik ivaretar språk- og kulturkompetanse det allmenndannende perspektivet og bidrar til å styrke demokratisk engasjement og medborgerskap.

⁸ Læreplanen i sin helhet finnes på Grep, Utdanningsdirektoratets nettsted for læreplaner i grunnopplæringen: <http://www.utdanningsdirektoratet.no/grep>. Nedlastningsdato 22.4.2009.

Vedlegg C. Læreplan i fordypning i engelsk

Læreplan i fordypning i engelsk (ikrafttredelse juni 2006), formål med faget⁹

Fordypning i engelsk bygger på det samme faglige grunnlaget som engelskfaget og skal legge til rette for faglig fordypning og videreutvikling av språklig og kulturell kompetanse i engelsk, et språk som på verdensbasis er førstespråk for mange og andrespråk for stadig flere. Dette innebærer mestring av språk på ulike arenaer, innsikt i eget språk og forståelse for at språk brukes forskjellige i ulike sammenhenger. Fordypningsfaget skal også stimulere til engasjement for språk og språkbruk hos den enkelte og bidra til større motivasjon og selvtillit for aktiv språkbruk.

En bred språklig og kulturell kompetanse kan bidra til å gjøre elevene bedre i stand til å møte andre innenfor og utenfor egen kultur med åpenhet, toleranse og respekt. I det moderne samfunnet finner vi både tradisjonelle tekster og en rekke nye tekstformer sammensatt av ulike elementer som språk, lyd og bilde. Å kunne forholde seg til dette vide spekteret av ulike tekster og både forstå andres budskap og formidle egne meninger er en vesentlig del av den enkeltes språkkompetanse.

Arbeidet med ulike tekster skal bidra til å videreutvikle kritisk tenkning, estetisk sans og evne til å orientere seg i en mangfoldig medievirkelighet. Ved å utforske og produsere både tradisjonelle og sammensatte tekster vil elevene få økt kunnskap og større forståelse for hvordan tekster fungerer i samfunnet og hvordan de påvirker enkeltindivider.

Fordypning i engelsk skal gi mulighet til å utforske tekster fra ulike emneområder og inspirere til praktisk og kreativ språkbruk. Et vidt spekter av tekster skal være utgangspunkt for arbeidet med språk og tekst. Fordypning i engelsk skal bidra til både lesing og tekstproduksjon og være en arena for muntlig og skriftlig kommunikasjon gjennom bruk av ulike medier. Faget skal også fremme innsikt i og kritisk vurdering av egen språkutvikling og tekstkompetanse.

⁹ Læreplanen i sin helhet finnes på Grep, Utdanningsdirektoratets nettsted for læreplaner i grunnopplæringen: <http://www.utdanningsdirektoratet.no/grep>. Nedlastningsdato 22.4.2009.

Vedlegg D. Læreplan i fordypning i norsk

Læreplan i fordypning i norsk (ikrafttredelse juni 2006), formål med faget¹⁰

Fordypning i norsk bygger på det samme faglige grunnlaget og de samme dannelsesmålssetningene som norskfaget og skal bidra til identitetsutvikling og kulturell kompetanse for deltaking i demokratisk offentlighet, i samfunnsliv og arbeidsliv. Opplæringen skal legge til rette for faglig fordypning og bidra til videreutvikling av språklig og kulturell kompetanse i norsk. Dette innebærer mestring av språk på ulike arenaer, innsikt i eget språk og forståelse for at språk brukes forskjellige i ulike sammenhenger. Fordypningsfaget skal også stimulere til engasjement for språk og språkbruk hos den enkelte og bidra til større motivasjon og selvtillit til aktiv språkbruk.

En bred språklig og kulturell kompetanse kan bidra til å gjøre elevene bedre i stand til å møte andre innenfor og utenfor egen kultur med åpenhet, toleranse og respekt. I det moderne samfunnet finner vi både tradisjonelle tekster og en rekke nye tekstformer sammensatt av ulike elementer som språk, lyd og bilde. Å kunne forholde seg til dette vide spekteret av ulike tekster og både forstå andres budskap og formidle egne meninger er en vesentlig del av den enkeltes språkkompetanse.

Arbeidet med ulike tekster skal bidra til å videreutvikle kritisk tenkning, estetisk sans og evne til å orientere seg i en mangfoldig medievirkelighet. Ved å utforske og produsere både tradisjonelle og sammensatte tekster vil elevene få økt kunnskap og større forståelse for hvordan tekster fungerer i samfunnet og hvordan de påvirker enkeltindivider.

Fordypning i norsk skal gi mulighet til å utforske tekster fra ulike emneområder og inspirere til praktisk og kreativ språkbruk. Et vidt spekter av tekster skal være utgangspunkt for arbeidet med språk og tekst. Fordypning i norsk skal bidra til både lesing og tekstproduksjon og være en arena for muntlig og skriftlig kommunikasjon gjennom bruk av ulike medier. Faget skal også fremme innsikt i og kritisk vurdering av egen språkutvikling og tekstkompetanse.

¹⁰ Læreplanen i sin helhet finnes på Grep, Utdanningsdirektoratets nettsted for læreplaner i grunnopplæringen: <http://www.utdanningsdirektoratet.no/grep>. Nedlastningsdato 22.4.2009.

Vedlegg E. Spørreskjema skoler



VALG AV FREMMEDSPRÅK I GRUNNSKOLEN

Vi henvender oss til deg i forbindelse med prosjektet Valg av fremmedspråk i grunnskolen. Prosjektet er et samarbeid mellom Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen ved Høgskolen i Østfold og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring ved Høgskolen i Oslo. Utdanningsdirektoratet er oppdragsgiver.

Mål med prosjektet er å få svar på hvilke elever som velger fremmedspråk på ungdomstrinnet, hvilke som velger fordypning og hvilken fordypning disse velger. Vi er også interessert i hvordan rådgivingen foregår: hvem er det som gir råd og i hvilken form gis rådene (skriftlig eller muntlig, til hele grupper eller individuelt, eller tar elevene selv initiativ for å få råd). Et annet spørsmål prosjektet søker svar på er i hvor stort omfang elevene bytter fag fra ett fremmedspråk til et annet eller fra fremmedspråk til fordypning.

Vi håper du vil ta deg tid til å svare på vedlagte spørreskjema, og returnere det til denne e-postadressen **innen onsdag 21. mai 2008**.

Dataene vil bli behandlet anonymt. Skolene vil bli kodet med nummer, og skolens navn vil ikke være tilgjengelig for andre enn undertegnede. I sluttrapporten vil resultatene ikke presenteres på skolenivå.

Prosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Det er frivillig å delta. Om du skulle ønske det, kan du når som helst trekke deg fra prosjektet og få slettet alle opplysninger du har gitt. Prosjektet vil avsluttes 1. november 2008, og alle innsamlede opplysninger vil da være anonymisert.

Du kan gjerne kontakte oss for eventuelle spørsmål.

Vennlig hilsen

Gerard Doetjes
Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen
Tlf. 69 21 58 36

Else Ryen
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring
Tlf. 95 15 47 16

1. Allmenne opplysninger

Skjemaet er fylt ut av:	
Skolens navn:	

Skolen er (kryss av):	
▪ 1.-7. skole	<input type="checkbox"/>
▪ 8.-10. skole	<input type="checkbox"/>
▪ 1.-10. skole	<input type="checkbox"/>
For 1.-7 skoler:	
Hvilken ungdomsskole overføres elevene til?	
For 8.-10 skoler:	
Hvilken barneskole kommer eleven fra?	

2. Informasjon om valg av fremmedspråk / språklig fordypning

Hvordan informeres det om valg av fag på ungdomsskolen? Kryss evt. av flere alternativ.	
▪ brev til foreldrene / foresatte	<input type="checkbox"/>
▪ informasjonsmøte for foreldre / foresatte	<input type="checkbox"/>
▪ informasjonsmøte for samlet elevgruppe	<input type="checkbox"/>
▪ informasjonsmøte for mindre elevgrupper	<input type="checkbox"/>
▪ individuell informasjon til alle elever	<input type="checkbox"/>
▪ individuell informasjon til enkelte elever	<input type="checkbox"/>
▪ på en annen måte	<input type="checkbox"/>
	Hvordan?
Hvis informasjonen ble gitt til enkelte elever, spesifiser hvorfor disse elevene ble utvalgt:	

Hvem gir informasjonen? Kryss evt. av flere alternativ.	
▪ rådgiver	<input type="checkbox"/>
▪ kontaktlærer	<input type="checkbox"/>
▪ fremmedspråklærer(e)	<input type="checkbox"/>
▪ annen person	<input type="checkbox"/>
	Hvem?

Kommer det henvendelser fra elever til en eller flere av følgende personer? Anslå antall henvendelser.	
	antall
▪ rådgiver	<input type="text"/>
▪ kontaktlærer	<input type="text"/>
▪ fremmedspråklærer(e)	<input type="text"/>
▪ annen person	<input type="text"/>
	Hvem?

Kommer det henvendelser fra foreldre eller foresatte til en eller flere av følgende personer? Anslå antall henvendelser. ▪ rådgiver ▪ kontaktlærer ▪ fremmedspråklærer(e) ▪ annen person	<i>antall</i>	
	<i>Hvem?</i>	

3. Råd om valg av fremmedspråk / språklig fordypning

Gis det konkrete råd til elever om å velge fremmedspråk og ikke språklig fordypning?	
Hvilke elever får slike råd?	
Hvordan grunngis råd om å velge fremmedspråk og ikke språklig fordypning?	

Gis det konkrete råd til elever om å velge språklig fordypning og ikke fremmedspråk?	
Hvilke elever får slike råd?	
Hvordan grunngis råd om å velge språklig fordypning i norsk ?	
Hvordan grunngis råd om å velge språklig fordypning i engelsk ?	
Hvordan grunngis råd om å velge språklig fordypning i et annet fremmedspråk ? Angi også hvilket språk det gjelder.	

4. Bytte av fag

Hvem må elevene henvende seg til hvis de ønsker å bytte fag? ▪ rådgiver ▪ kontaktlærer ▪ fremmedspråklærer(e) ▪ annen person	<i>antall</i>	
	<i>Hvem?</i>	
Er det bestemte regler for når og i hvilke tilfeller det er mulig for eleven å bytte fag?		

5. Er fremmedspråk et spesielt satsningsområde på skolen. Hvis ja, beskriv.

6. Bemerkninger og spørsmål

Takk for din hjelp med denne undersøkelsen!

Vedlegg F. Svar spørreskjema skoler

Tabell 1. Svar spørreskjema skoler, inndelt i skoler uten ungdomstrinn (1.-7. skoler) og skoler med ungdomstrinn (1.-10. skoler og 8.-10. skoler).¹¹

	Alle skoler	%	uten 8.-10.	%	med 8.-10.	%
Tilbakemeldinger	201	100%	62	100%	139	100%
Hvordan gis info?						
<i>brev foresatte</i>	132	66 %	29	47 %	103	74 %
<i>møte foresatte</i>	135	67 %	28	45 %	107	77 %
<i>møte elever</i>	110	55 %	32	52 %	78	56 %
<i>møte elevgrupper</i>	47	23 %	6	10 %	41	29 %
<i>indiv. info alle</i>	25	12 %	5	8 %	20	14 %
<i>indiv. info noen</i>	46	23 %	4	6 %	42	30 %
<i>annet</i>	22	11 %	1	2 %	21	15 %
Hvem gir info?						
<i>rådgiver</i>	131	65 %	27	44 %	104	75 %
<i>kontaktlærer</i>	55	27 %	12	19 %	43	31 %
<i>fremmedspr.lærer</i>	40	20 %	3	5 %	37	27 %
<i>rektor, annen led.</i>	55	27 %	7	11 %	48	35 %
<i>annen person</i>	10	5 %	5	8 %	5	4 %
Råd fremmedspr.						
<i>ja</i>	80	40 %	8	13 %	72	52 %
<i>nei</i>	66	33 %	16	26 %	50	36 %
<i>ikke svar/vet ikke</i>	55	27 %	38	61 %	17	12 %
Råd fordypning						
<i>ja</i>	102	51 %	17	27 %	85	61 %
<i>nei</i>	43	21 %	9	15 %	34	24 %
<i>ikke svar/vet ikke</i>	56	28 %	36	58 %	20	14 %
Ansvarlig bytte						
<i>rådgiver</i>	115	57 %	15	24 %	100	72 %
<i>kontaktlærer</i>	49	24 %	5	8 %	44	32 %
<i>fremmedspr.lærer</i>	39	19 %	2	3 %	37	27 %
<i>rektor, annen led.</i>	51	25 %	2	3 %	49	35 %
<i>annen person</i>	4	2 %	2	3 %	2	1 %

¹¹ Total svarprosent pr. item kan være over 100% i tilfeller hvor skoler fikk krysse av mer enn ett svar. Avrundingsfeil kan forekomme.

Vedlegg G. Spørreskjema elever



VALG AV FREMMEDSPRÅK I GRUNNSKOLEN

Hei!

Vi er to forskere som ønsker å finne ut hvilke fag elever velger på ungdomsskolen. Vi har derfor laget et spørreskjema som vi håper du vil svare på.

Du skal ikke skrive navn på skjemaet. Svarene dine vil bare bli lest av de to forskerne som arbeider med prosjektet. Alt vil bli behandlet fortrolig. Alle opplysninger blir anonymisert innen utgangen av 2008, og ingen vil kunne kjenne igjen personlige opplysninger i prosjektrapporten vi skal skrive.

Det er frivillig å delta. Du kan trekke deg hvis du ikke ønsker å fullføre. Hvis du trekker deg, slettes de opplysningene du har gitt.

Det tar ca. et kvarter å fylle ut skjemaet.

Det du svarer, vil være en viktig del i en undersøkelse om valg av fremmedspråk eller fordypning i ungdomsskolen.

På forhånd takk!

Hilsen,

Else Ryen v/ NAFO (Høgskolen i Oslo)

Gerard Doetjes v/ Fremmedspråksenteret (Høgskolen i Østfold)

1. Allmenne opplysninger

Jente

Gutt

Hvilke(t) språk snakker dere hjemme?	
--------------------------------------	--

Kan du flere språk? Hvilke?	
-----------------------------	--

Hvilket fag valgte du på 8. trinn?	
------------------------------------	--

Hvis du har byttet fag etterpå, hvilket fag byttet du til og når byttet du?	
---	--

2. Informasjon om valg av fremmedspråk / språklig fordypning

Fikk du informasjon fra skolen om valg av fremmedspråk og språklig fordypning på 7. trinn ?	
Hvordan? For eksempel brev, brosjyre, Internett, personlig samtale, informasjon i klassen.	
Av hvem? For eksempel rådgiver, kontaktlærer, fremmedspråklærer, rektor.	

Fikk du informasjon fra skolen om valg av fremmedspråk og språklig fordypning på 8. trinn ?	
Hvordan? For eksempel brev, brosjyre, Internett, personlig samtale, informasjon i klassen.	
Av hvem? For eksempel rådgiver, kontaktlærer, fremmedspråklærer, rektor.	

Var du fornøyd med informasjonen du fikk? Hvorfor eller hvorfor ikke?	
--	--

3. **Bakgrunn for valget ditt. Spørsmålene gjelder ditt første valg.**

Hva hjalp deg til å velge faget da du begynte på 8. trinn? Du kan krysse av flere svar.	
<ul style="list-style-type: none">▪ informasjonen jeg fikk på 7. trinn▪ informasjonen jeg fikk på 8. trinn▪ samtale med mine foreldre / foresatte▪ samtale med søsken▪ samtale med venner▪ samtale med andre elever som har valgt faget▪ samtale med elever som selv ikke har valgt faget▪ annet (fortell)	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>

Hvorfor valgte du fremmedspråk da du begynte på 8. trinn. Kryss gjerne av flere svar.	
<ul style="list-style-type: none">▪ lyst til å besøke et land der språket snakkes▪ lyst til å bli kjent med mennesker i landet▪ lyst til å bli kjent med språket og kulturen▪ nyttig når du skal søke jobb senere▪ lyst til å ta faget på videregående skole▪ lyst til å studere faget etter videregående skole▪ annet (fortell)	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>

Hvorfor valgte du engelsk fordypning da du begynte på 8. trinn. Kryss evt. av flere svar.	
<ul style="list-style-type: none">▪ vil få bedre muntlige ferdigheter▪ vil bli bedre til å lese og skrive▪ vil lese mer engelske bøker▪ annet (fortell)	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>

<p>Hvorfor valgte du norsk fordypning da du begynte på 8. trinn. Kryss evt. av flere svar.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vil få bedre muntlige ferdigheter ▪ vil bli bedre til å lese og skrive ▪ vil lese mer norske bøker ▪ annet (fortell) 	

<p>Er du fornøyd med valget ditt? Fortell hvorfor du er fornøyd eller hvorfor du ikke er fornøyd. OBS! Spørsmålet gjelder faget du har nå.</p>	
---	--

<p>Hvis du har byttet fag etter at du begynte på 8. trinn, fortell hvorfor du har byttet.</p>	
---	--

<p>Ville du råde elever på 7. trinn til å velge faget du har nå? Fortell hvorfor.</p>	
---	--

Takk for hjelpen med denne undersøkelsen!

Vedlegg H. Svar spørreskjema elever

Tabell 1. Svar spørreskjema elever (absolutte tall), del 1 – allmenne opplysninger.¹²

		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Deltakere	233	22	28	29	22	25	16	19	25	19	28
<i>gutt</i>	121	8	16	18	12	10	6	14	11	13	13
<i>jente</i>	112	14	12	11	10	15	10	5	14	6	15
Språk hjemme											
<i>norsk</i>	193	22	24	28	20	25	14	8	24	3	25
<i>norsk + annet</i>	27	0	3	1	2	0	2	9	1	6	3
<i>annet</i>	13	0	1	0	0	0	0	2	0	10	0
Andre språk											
<i>engelsk</i>	213	22	25	28	19	24	16	17	24	14	24
<i>tysk</i>	50	9	6	7	3	13	1	3	5	0	3
<i>fransk</i>	28	3	3	8	0	1	2	4	5	0	2
<i>spansk</i>	46	6	7	8	12	0	2	3	2	3	3
<i>svensk el. dansk</i>	47	2	15	11	0	7	2	1	4	0	5
<i>annet</i>	35	0	1	2	4	0	1	9	4	8	6
Fag på 8. trinn											
<i>tysk</i>	61	5	5	10	6	11	2	4	13	-	5
<i>fransk</i>	47	7	7	3	6	¹³ -	3	7	9	-	5
<i>spansk</i>	76	9	14	14	10	-	7	-	-	5	17
<i>annet språk</i>	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
<i>engelsk ford.</i>	38	1	1	1	0	10	4	8	3	9	1
<i>norsk ford.</i>	6	-	1	1	-	4	-	0	0	0	-
Fag på 9. trinn											
<i>tysk</i>	57	5	2	10	6	11	2	6	11	-	4
<i>fransk</i>	39	7	7	3	3	-	3	5	6	-	5
<i>spansk</i>	71	9	16	12	8	-	5	-	-	5	16
<i>annet språk</i>	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
<i>engelsk ford.</i>	47	1	2	3	5	8	6	6	6	7	3
<i>norsk ford.</i>	14	-	1	1	-	6	-	2	3	2	-
Bytte											
<i>fs. > fs.</i>	6	0	2	2	1	0	0	0	0	1	0
<i>fs. > engelsk</i>	18	0	2	2	5	0	2	2	3	0	2
<i>fs. > norsk</i>	3	-	0	0	-	0	-	1	3	0	-
<i>engelsk > norsk</i>	5	-	0	0	-	2	-	1	0	2	-
<i>engelsk > fs.</i>	4	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0

¹² Total antall svar kan overstige antall deltakere hvor elever fikk krysse av mer enn ett svar.

¹³ Hvis en skole ikke har tilbud om et av fagene som er listet opp i spalten til venstre, er dette markert med ”-”. Dette gjelder også tilsvarende tabell med prosenttall i vedlegg I.

Tabell 2. Svar spørreskjema elever (absolutte tall), del 2 – informasjon om valget.¹⁴

		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Deltakere	233	22	28	29	22	25	16	19	25	19	28
Info på 7. trinn											
<i>ja</i>	190	21	22	23	21	25	8	16	18	14	22
<i>nei</i>	40	0	6	6	1	0	7	3	7	5	5
<i>ikke svar/husker i.</i>	3	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Hvordan?											
<i>brev/brosjyre</i>	84	0	10	16	10	8	0	8	11	9	12
<i>internett</i>	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
<i>personlig samtale</i>	11	0	2	2	1	3	1	0	2	0	0
<i>i klassen</i>	125	18	14	14	14	20	7	8	7	8	15
Av hvem?											
<i>rådgiver</i>	48	14	0	4	3	15	2	0	4	1	5
<i>kontaktlærer</i>	136	11	19	19	15	11	5	13	14	13	16
<i>fremmedspr.lærer</i>	2	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
<i>rektor</i>	11	0	0	1	3	1	2	1	0	2	1
Info på 8. trinn											
<i>ja</i>	168	16	23	21	17	8	16	16	17	15	19
<i>nei</i>	46	2	5	3	2	17	0	2	7	3	5
<i>ikke svar/husker i.</i>	19	4	0	5	3	0	0	1	1	1	4
Hvordan?											
<i>brev/brosjyre</i>	70	3	12	8	5	4	4	5	12	6	11
<i>internett</i>	4	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1
<i>personlig samtale</i>	6	0	1	1	2	0	1	0	1	0	0
<i>i klassen</i>	118	13	15	15	13	5	15	8	10	11	13
Av hvem?											
<i>rådgiver</i>	26	9	4	3	1	3	0	0	1	1	4
<i>kontaktlærer/lærer</i>	115	6	17	16	15	3	16	12	14	13	14
<i>fremmedspr.lærer</i>	23	1	3	1	1	2	8	2	3	0	2
<i>rektor</i>	13	2	3	0	1	1	0	1	1	3	1
Fornøyd med inf.											
<i>ja</i>	186	15	26	21	18	25	16	17	14	16	18
<i>nei</i>	30	5	1	5	0	0	0	2	8	1	8
<i>ikke svar</i>	17	2	1	3	4	0	0	0	3	2	2

¹⁴ Totalt antall svar kan overstige antall deltakere hvor elever fikk krysse av mer enn ett svar.

Tabell 3. Svar spørreskjema elever (absolutte tall), del 3 – bakgrunn for valget.¹⁵

		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Deltakere	233	22	28	29	22	25	16	19	25	19	28
Hva hjalp deg?											
<i>info 7. trinn</i>	91	12	10	6	5	23	2	8	11	7	7
<i>info 8. trinn</i>	45	3	3	6	2	1	8	8	4	6	4
<i>foresatte</i>	130	14	15	15	14	14	10	6	18	8	16
<i>søsken</i>	53	5	8	7	4	4	3	3	8	3	8
<i>venner</i>	105	15	9	12	14	11	9	6	10	6	13
<i>andre elever som valgte faget</i>	72	7	3	5	10	14	3	6	11	4	9
<i>andre elever som ikke valgte faget</i>	17	3	1	1	2	4	1	1	2	1	1
<i>annet svar</i>	49	4	7	6	5	5	2	3	3	3	11
Hvorfor fs.?											
<i>besøke et land</i>	109	15	12	10	15	9	8	11	7	7	15
<i>mennesker</i>	35	2	2	6	6	1	2	3	6	5	2
<i>språk/kultur</i>	86	12	10	11	11	6	6	7	4	8	11
<i>søke jobb senere</i>	94	9	10	10	6	11	6	10	15	6	11
<i>ta faget på vgs.</i>	42	5	3	5	2	3	2	4	5	5	8
<i>studere faget</i>	17	1	1	2	0	1	2	1	3	5	1
<i>annet svar</i>	61	5	11	11	3	6	3	5	4	1	12
Hvorfor engelsk?											
<i>muntlige ferdigh.</i>	40	2	4	2	1	8	4	7	4	8	0
<i>lese/skrive</i>	37	2	4	3	3	7	3	5	4	5	1
<i>lese bøker</i>	9	0	0	1	2	1	1			4	0
<i>annet svar</i>	19	0	1	2	1	4	2	2	3	2	2
Hvorfor norsk?											
<i>muntlige ferdigh.</i>	10	-	0	1	-	4	-	1	2	2	-
<i>lese/skrive</i>	17	-	2	1	-	5	-	2	2	5	-
<i>lese bøker</i>	5	-	1	1	-	1	-	1		1	-
<i>annet svar</i>	4	-	1	0	-	3	-	0	0	0	-
Fornøyd med valg											
<i>ja</i>	183	20	24	18	18	25	15	16	16	12	19
<i>nei</i>	41	2	4	10	3	0	1	2	6	5	8
<i>ikke svar</i>	9	0	0	1	1	0	0	1	3	2	1
Råde andre elever											
<i>ja</i>	159	14	21	17	19	20	15	12	13	9	19
<i>nei</i>	45	6	7	10	1	1	0	3	8	4	5
<i>ikke svar</i>	29	2	0	2	2	4	1	4	4	6	4

¹⁵ Totalt antall svar kan overstige antall deltakere elever fikk krysse av mer enn ett svar.

Vedlegg I. Svar spørreskjema elever (%)

Tabell 1. Svar spørreskjema elever (%), del 1 – allmenne opplysninger.¹⁶

		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Deltakere	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>gutt</i>	52	36	57	62	55	40	38	74	44	68	46
<i>jente</i>	48	64	43	38	45	60	63	26	56	32	54
Språk hjemme											
<i>norsk</i>	83	100	86	97	91	100	88	42	96	16	89
<i>norsk + annet</i>	12	0	11	3	9	0	13	47	4	32	11
<i>annet</i>	6	0	4	0	0	0	0	11	0	53	0
Andre språk											
<i>engelsk</i>	91	100	89	97	86	96	100	89	96	74	86
<i>tysk</i>	21	41	21	24	14	52	6	16	20	0	11
<i>fransk</i>	12	14	11	28	0	4	13	21	20	0	7
<i>spansk</i>	20	27	25	28	55	0	13	16	8	16	11
<i>svensk el. dansk</i>	20	9	54	38	0	28	13	5	16	0	18
<i>annet</i>	15	0	4	7	18	0	6	47	16	42	21
Fag på 8. trinn											
<i>tysk</i>	26	23	18	34	27	44	13	21	52	-	18
<i>fransk</i>	20	32	25	10	27	-	19	37	36	-	18
<i>spansk</i>	33	41	50	48	45	-	44	-	-	26	61
<i>annet språk</i>	2	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-
<i>engelsk ford.</i>	16	5	4	3	0	40	25	42	12	47	4
<i>norsk ford.</i>	3	-	4	3	-	16	-	0	0	0	-
Fag på 9. trinn											
<i>tysk</i>	24	23	7	34	27	44	13	32	44	-	14
<i>fransk</i>	17	32	25	10	14	-	19	26	24	-	18
<i>spansk</i>	30	41	57	41	36	-	31	-	-	26	57
<i>annet språk</i>	2	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-
<i>engelsk ford.</i>	20	5	7	10	23	32	38	32	24	37	11
<i>norsk ford.</i>	6	-	4	3	-	24	-	11	12	11	-
Bytte											
<i>fs. > fs.</i>	3	0	7	7	5	0	0	0	0	5	0
<i>fs. > engelsk</i>	8	0	7	7	23	0	13	11	12	0	7
<i>fs. > norsk</i>	1	-	0	0	-	0	-	5	12	0	-
<i>engelsk > norsk</i>	2	-	0	0	-	8	-	5	0	11	-
<i>engelsk > fs.</i>	2	0	4	0	0	0	0	16	0	0	0

¹⁶ Total svarprosent pr. item kan være over 100% i tilfeller hvor elever fikk krysse av mer enn ett svar. Avrundingsfeil kan forekomme.

Tabell 2. Svar spørreskjema elever (%), del 2 – informasjon om valget.¹⁷

		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Deltakere	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Info på 7. trinn											
<i>ja</i>	82	95	79	79	95	100	50	84	72	74	79
<i>nei</i>	17	0	21	21	5	0	44	16	28	26	18
<i>ikke svar/husker i.</i>	1	5	0	0	0	0	6	0	0	0	4
Hvordan?											
<i>brev/brosjyre</i>	36	0	36	55	45	32	0	42	44	47	43
<i>internett</i>	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0
<i>personlig samtale</i>	5	0	7	7	5	12	6	0	8	0	0
<i>i klassen</i>	54	82	50	48	64	80	44	42	28	42	54
Av hvem?											
<i>rådgiver</i>	21	64	0	14	14	60	13	0	16	5	18
<i>kontaktlærer</i>	58	50	68	66	68	44	31	68	56	68	57
<i>fremmedspr.lærer</i>	1	0	0	0	0	0	6	5	0	0	0
<i>rektor</i>	5	0	0	3	14	4	13	5	0	11	4
Info på 8. trinn											
<i>ja</i>	72	73	82	72	77	32	100	84	68	79	68
<i>nei</i>	20	9	18	10	9	68	0	11	28	16	18
<i>ikke svar/husker i.</i>	8	18	0	17	14	0	0	5	4	5	14
Hvordan?											
<i>brev/brosjyre</i>	30	14	43	28	23	16	25	26	48	32	39
<i>internett</i>	2	5	7	0	0	0	0	0	0	0	4
<i>personlig samtale</i>	3	0	4	3	9	0	6	0	4	0	0
<i>i klassen</i>	51	59	54	52	59	20	94	42	40	58	46
Av hvem?											
<i>rådgiver</i>	11	41	14	10	5	12	0	0	4	5	14
<i>kontaktlærer/lærer</i>	49	27	61	55	68	12	100	63	56	68	50
<i>fremmedspr.lærer</i>	10	5	11	3	5	8	50	11	12	0	7
<i>rektor</i>	6	9	11	0	5	4	0	5	4	16	4
Fornøyd med inf.											
<i>ja</i>	80	68	93	72	82	100	100	89	56	84	64
<i>nei</i>	13	23	4	17	0	0	0	11	32	5	29
<i>ikke svar</i>	7	9	4	10	18	0	0	0	12	11	7

¹⁷ Total svarprosent pr. item kan være over 100% i tilfeller hvor elever fikk krysse av mer enn ett svar. Avrundingsfeil kan forekomme.

Tabell 3. Svar spørreskjema elever (%), del 3 – bakgrunn for valget.¹⁸

		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Deltakere	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Hva hjalp deg?											
<i>info 7. trinn</i>	39	55	36	21	23	92	13	42	44	37	25
<i>info 8. trinn</i>	19	14	11	21	9	4	50	42	16	32	14
<i>foresatte</i>	56	64	54	52	64	56	63	32	72	42	57
<i>søsken</i>	23	23	29	24	18	16	19	16	32	16	29
<i>venner</i>	45	68	32	41	64	44	56	32	40	32	46
<i>andre elever som valgte faget</i>	31	32	11	17	45	56	19	32	44	21	32
<i>andre elever som ikke valgte faget</i>	7	14	4	3	9	16	6	5	8	5	4
<i>annet svar</i>	21	18	25	21	23	20	13	16	12	16	39
Hvorfor fs.?											
<i>besøke et land</i>	47	68	43	34	68	36	50	58	28	37	54
<i>mennesker</i>	15	9	7	21	27	4	13	16	24	26	7
<i>språk/kultur</i>	37	55	36	38	50	24	38	37	16	42	39
<i>søke jobb senere</i>	40	41	36	34	27	44	38	53	60	32	39
<i>ta faget på vgs.</i>	18	23	11	17	9	12	13	21	20	26	29
<i>studere faget</i>	7	5	4	7	0	4	13	5	12	26	4
<i>annet svar</i>	26	23	39	38	14	24	19	26	16	5	43
Hvorfor engelsk?											
<i>muntlige ferdigh.</i>	17	9	14	7	5	32	25	37	16	42	0
<i>lese/skrive</i>	16	9	14	10	14	28	19	26	16	26	4
<i>lese bøker</i>	4	0	0	3	9	4	6	0	0	21	0
<i>annet svar</i>	8	0	4	7	5	16	13	11	12	11	7
Hvorfor norsk?											
<i>muntlige ferdigh.</i>	5	-	0	3	-	16	-	5	8	11	-
<i>lese/skrive</i>	7	-	7	3	-	20	-	11	8	26	-
<i>lese bøker</i>	2	-	4	3	-	4	-	5	0	5	-
<i>annet svar</i>	2	-	4	0	-	12	-	0	0	0	-
Fornøyd med valg											
<i>ja</i>	79	91	86	62	82	100	94	84	64	63	68
<i>nei</i>	18	9	14	34	14	0	6	11	24	26	29
<i>ikke svar</i>	4	0	0	3	5	0	0	5	12	11	4
Råde andre elever											
<i>ja</i>	68	64	75	59	86	80	94	63	52	47	68
<i>nei</i>	19	27	25	34	5	4	0	16	32	21	18
<i>ikke svar</i>	12	9	0	7	9	16	6	21	16	32	14

¹⁸ Total svarprosent pr. item kan være over 100% i tilfeller hvor elever fikk krysse av mer enn ett svar. Avrundingsfeil kan forekomme.

Vedlegg J. Informasjonsskriv foresatte



VALG AV FREMMEÐSPRÅK I GRUNNSKOLEN

Til foresatte med barn på 9. årstrinn.

Vi henvender oss til dere for å informere om prosjektet *Valg av fremmedspråk i grunnskolen*.

I forbindelse med prosjektet vil vi be elevene på 9. årstrinn om å svare på et enkelt spørreskjema. Gjennom dette ønsker vi å samle kunnskaper om elevenes valg av fag på ungdomstrinnet: om/hvorfor de velger fremmedspråk eller fordypning i norsk eller engelsk. Vi ønsker også å få kunnskaper om hvilke råd elevene har fått når det gjelder valg, og hvem det er som har gitt råd. Dessuten spør vi om elevene er fornøyd med det faget de har valgt.

Alle data vil bli behandlet anonymt. Vi spør om hvilke språk elevene kan, og hvilke språk de bruker til daglig. Vi spør ikke om elevenes navn eller om andre personlige opplysninger. Navnet på skolen vil ikke bli offentliggjort, det vil bare være kjent for dem som er ansvarlige for prosjektet.

Prosjektet er et samarbeid mellom Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen ved Høgskolen i Østfold og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring ved Høgskolen i Oslo. Utdanningsdirektoratet er oppdragsgiver.

Prosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Undersøkelsen blir gjennomført <fyll ut dato>. Det er frivillig å delta. Om en elev skulle ønske det, kan han / hun når som helst trekke seg fra prosjektet. Alle innsamlete opplysninger fra eleven vil da bli slettet.

Gi beskjed til <fyll ut> (e-post <fyll ut> eller tlf. <fyll ut>) innen <fyll ut > dersom du ikke vil at ditt barn skal delta.

Ta gjerne kontakt med oss hvis du har spørsmål.

Vennlig hilsen

Gerard Doetjes v/ Fremmedspråksenteret (tlf. 69 21 58 36)
Else Ryen v/ NAFO (tlf. 95 15 47 16)

Publikasjoner i serien FOKUS PÅ SPRÅK

- 1/2007 Kåre Solfjeld: *Andre fremmedspråk på ungdomstrinnet – med praktisk tilnærming. Rapport fra en intervjuundersøkelse.*
- 2/2007 Magne Dypedahl: *Interkulturell kompetanse og kravet til språklæreren.*
- 3/2007 Glenn Ole Hellekjær: *Fremmedspråk i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok!*
- 4/2007 (spesialutgave) Andre Avias, Line Engstrøm og Rolf Tobiassen: *Fransk i verden.*
- 5/2007 (spesialutgave) Atle Grønn: *Russisk i verden.*
- 6/2008 (spesialutgave) Godrun Gaarder: *Hvorfor lære tysk?*
- 7/2008 (spesialutgave) Øyunn Rishøi Hedemann: *Spansk i verden.*
- 8/2008 (spesialutgave) Kathrine Antonsen Vadøy: *Tysk i verden.*
- 9/2008 (spesialutgave) Aud Marit Simensen: *Engelsk i verden.*
- 10/2008 Gunn Elin Heimark: *Praktisk tilnærming i fremmedspråkundervisningen. Rapport fra en intervjuundersøkelse.*
- 11/2008 Beate Lindemann: *Læring av fremmedspråk og motivasjon for språklæring etter innføringen av Kunnskapsløftet.*
- 12/2008 Rita Gjørven: *Fra fransklærerstudent til fransklærer. En undersøkelse av seks nyutdannede fransklæreres praksis gjennom deres tre første arbeidsår.*
- 13/2008 Elin Nesje Vestli: *Fra sokkel til klasserom. Litteraturens plass i fremmedspråkundervisningen.*
- 14/2009 Ingunn Hansejordet: *Grammatikken i spanskfaget. Rapport frå ei kvalitativ undersøking.*
- 15/2009 Berit Hope Blå (red.): *Grunnleggende ferdigheter i engelsk og fremmedspråk. Kompendium til fremmedspråksenterets etterutdanningskurs.*
- 16/2009 Gerard Doetjes og Else Ryen: *Språkvalg på ungdomsskolen. En kartlegging.*

Retningslinjer for manus til FOKUS PÅ SPRÅK
ligger ute på www.fremmedspraksenteret.no

For bestilling kontakt:

Fremmedspråksenteret

Høgskolen i Østfold, 1757 Halden

Telefon: 69 21 58 30 Telefaks: 69 21 58 31

E-post: info@fremmedspraksenteret.no

Fokus på språk 16/2009

© Gerard Doetjes og Else Ryen / Fremmedspråksenteret 2009

ISBN: 978-82-8195-030-6 (trykket) 978-82-8195-031-3 (på nett)

ISSN: 1890-3622



FREMMEDSPRÅKSENTERET

www.fremmedspraksenteret.no

Språkvalg på ungdomsskolen. En kartlegging

Språkvalg på ungdomsskolen. En kartlegging er resultatet av et kartleggingsprosjekt som ble gjennomført av Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO). Målet med prosjektet var å gi mer innsikt i elevenes valg av fremmedspråk eller språklig fordypning på ungdoms-skolen. Kartleggingen består av tre deler: en analyse av elevenes fagvalg med utgangspunkt i tall fra Grunnskolens informasjonssystem, et spørreskjema som ble sendt ut til rådgivere på ungdomsskoler i hele landet og et spørreskjema som ble fylt ut av elever på ti ungdomsskoler.

Språkvalg på ungdomsskolen er skrevet av Gerard Doetjes, FoU-koordinator ved Fremmedspråksenteret, og Else Ryen, rådgiver ved NAFO og førsteamanuensis ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier på Universitetet i Oslo.

Språkvalg på ungdomsskolen. En kartlegging is the result of a survey carried out by the Norwegian Centre for Foreign Languages in Education and the National Centre for Multicultural Education (NAFO). The aim of the project was to provide insight into secondary pupils' choice of foreign language subjects and language specialisations. The survey comprised three parts: an analysis of pupils' chosen subjects based on figures from the GSI comprehensive education database, a questionnaire sent to secondary school advisers across the country, and a questionnaire completed by pupils at 10 secondary schools.

Språkvalg på ungdomsskolen is written by Gerard Doetjes, Research and Development co-ordinator at the Norwegian Centre for Foreign Languages in Education, and Else Ryen, advisor at NAFO and associate professor at the Department of Linguistics and Scandinavian Studies at the University of Oslo.